

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

II BIND. 1868—69.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT HOS OLUF OLUFSEN.

Magistratsvedtægter for Aalborg fra Midten af det sextende Aarhundrede.

Meddelt af D. H. Wulff.

I ældre Tider, førend man endnu havde faaet en fælles Lovgivning, der omfattede alle Landsdele og alle Forhold, saaledes som vi nu have den, siden Kristian den femtes danske Lov blev udgivet 1683, havde ikke blot hver større Landsdel sin særegne Lov (skaanske Lov, de to sjællandske Love og Valdemar den andens jyske Lov), men hver enkelt By maa tillige antages at have haft sin særskilte Lov. Disse Love have dog alle dette tilfælles, at det ikke var udenfra givne Bestemmelser, hvorefter man rettede sig, men gamle Vedtægter, der, opstaaede paa Stedet selv, lidt efter lidt udviklede sig, indtil de endelig omfattede alle de vigtigere Forhold. De bleve efterhaanden samlede, opskrevne og tilsidst bekræftede af Kongerne, og paa den Maade fik ethvert Sted de Bestemmelser, der gjaldt for dets Beboere. Senere gav Kongerne ogsaa Byerne udtrykkelig Lov til at vedtage særegne Bestemmelser for deres Borgere, hvorpaa man har enkelte Exempler. Saaledes have et Brev af Valdemar den andens Søn Erik til Byen Slesvig, udstedt omtrent 1242, hvori Borgerne opmuntres til at rette sig efter Byøvrighedens Anordninger med de Ord: *Mandamus vobis omnibus et singulis, quatenus quicquid consules civitatis vestrae ad utilitatem omnium vestrum ordinaverint et statuendum duxerint, diligenter observare curetis et facere secundum quod ab ipsis consulis fueritis acquisiti, sicuti gratiam diligitis inoffensam* (P. G. Thorsen: De med jyske Lov beslægtede Stadsretter for Slesvig, Flensborg, Aabenraa og Haderslev, Forerindring S. 33), ligesom ogsaa Hertug Erik 1321 gav Flensborg følgende Befaling: *Omnia statuta et leges, quæ consules pro commoditate et utilitate civium imposuerint et imponent, ac etiam causas, quæ vulgariter wilkoor appellantur, quas de consensu et voluntate prudentium civium statuerint et decreverint publicare, firmiter teneri ab omnibus præcipimus* (smst. S. 44). Lignende

Frihed var tilstaaet Ribe af Erik Glipping 1266, Erik Menved 1288 og Brødrene Henrik og Nicolaus, Grever af Holsten og Stormarn og Herrer over Jylland, 1368, idet det i alle disse Privilegier hedder næsten ordret: „Volumus insuper, ut quicquid senatores et consules dictorum civium simulcum advocato nostro, quicumque pro tempore fuerint, decreverint faciendum, ratum et stabile, remota quorumcunque concivium reclamatione, habeatur.“ (Terpager: Ripæ Cimbr. S. 687 ff.) Senere endnu hedder det i Kristian den andens Ordinans (4): Sammeledes have vi undt og tilladt vor Stadsscultus, Borgemestere og Raad med alles eller meste Partens Samtykke fuld Magt at gjøre og skikke ny Statuter, som dog ej skulle være længer uden et Aar eller et halvt, uden kgl. Maj. det selv samtykker (Kolderup-Rosenvinge: Samling af gamle danske Love, IV, S. 75), og ved Privilegium af 1546 har Magistraten i Aalborg faaet Magt til at give Haandværkslove, „sed leges æquas et quarum justam rationem superiori reddere valeant magistratui,“ som der siges i Artikel 12 (Resen: Atl. Dan. VI, S. 17.)

Saadanne Vedtægter, som blev forfattede af Borgerne selv eller med deres Samtykke af Borgemestere og Raad, ere de saakaldte Skraaer, Vilkaar, Bursprog m. m.

Paa denne Maade havde altsaa Byerne, eller i alt Fald de større, deres særegne Bylove eller Stadsretter, som kunde være mere eller mindre overensstemmende eller afvigende. Af de jyske Stadsretter er især Ribes bleven bekjendt; men ogsaa andre Byer have haft deres, og i Kolderup-Rosenvinges Saml. af gl. danske Love V vil man finde endel af dem aftrykte. Disse Stadsretter omfattede sædvanlig dog kun mere almindelige Gjenstande, som Privatretten (om Arv, Giftermaal m. m.), Kriminalretten (om Drab, Tyveri o. s. v. og Straffebestemmelser derfor), men ere aligevvel vigtige Kilder til vor Kundskab „om vore Kjøbstæders indvortes og udvortes Forfatning, den Tids Handel og Næringsveje, Folkets Kultur og Sæder og hele borgerlige og huslige Liv, ligesom ogsaa Sprogforskeren i de i Modersmaalet til forskjellige Tider og i forskjellige Dialekter nedskrevne Lovstykker vil finde et rigt Udbytte for sit Studium.“¹⁾

Senere gav Kongerne ogsaa almindelige Stadsretter, der skulde gjælde for alle Byer i Riget, saaledes Erik Glipping, Dronning Margrete, Kristoffer af Bajern og Hans, af hvilke den sidstes, der bestaar af 161 Artikler og er givet 1484 eller 1487, er den mærkeligste. Som et Slags Bevis, foruden de af Kolderup-Rosenvinge (anf. Skr. V Indl. S. LI ff.) og J. E. Larsen (Saml. Skr. I S. 218) anførte, for, at den har været bestemt for hele Riget, kan anføres, at i en gammel Raadstuebog for Aalborg, begyndt 1535, som gjemmes i Aalborg Raadstuearkiv, anføres den og benævnes paa Bogens første Side som „den anden Stadsret,“ idet den helsingborgske Birkeret anføres som den første. Selv har den til Overskrift: „Thette er thnn menige Kjøbstedtz rett offuer aldt Danmarcks righe,“ og bestaar her af 121 Artikler, da flere, som ellers ere adskilte, her ere forenede til en.

Oggsaa Aalborg havde en Stadsret, givet af Valdemar den fjerde,

¹⁾ J. E. Larsen: Saml. Skr. I S. 214.

foruden de af de senere Konger givne Privilegier, blandt hvilke især kan mærkes de af Kristian den tredje 1546 givne (Kold.-Ros. V, S. 278 ff. og Jydske Efterretninger for 1768 S. 389 ff.); men desuden findes ogsaa, i den Arne-Magnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket Oktav Nr. 21, en, som Kofod Ancher (Dansk Lovhistorie II S. 338) kalder det, „kjøn Samling af Magistratens Paabudde i Aalborg eller, som de kaldes, Vedtægter, af sextende Aarhundred, sigtende især til at fordre og forbedre god Politii og Skik i Staden,“ og det er disse Vedtægter, som vi særlig skulle betragte i det følgende.¹⁾

Bogen er indbunden i et stærkt Læderbind, uden anden Betegnelse, end at der paa Bindets forreste Side er indtrykt Bogstaverne FPS og Aarstallet 1687. Men fra dette Aar findes der ingen, hverken blandt Borgemestrene eller Raadmændene i Aalborg, paa hvem disse Bogstaver kan passe, ligesom ogsaa Skriften viser hen til et Aarhundrede tidligere. I Aaret 1551 og de nærmest følgende var der derimod en Raadmand her, der hed Frans Pedersen, og det kunde da tænkes, at han, da Bogen indeholder de Magistratsvedtægter, som vare gjorte dels før dels under hans eget Raadmandskab, har optegnet dem for at have dem ved Haanden til Underretning i paakommende Tilfælde. Aarstallet maa i saa Fald være tilføjet af en senere Ejer.

Bogen er skreven med en tydelig og omhyggelig Haand, og Skriften viser, som sagt, hen til Midten af det sextende Aarhundrede, til hvilken Tid ogsaa de enkelte Bestemmelser høre. Artiklerne ere i Reglen forsynede med Overskrifter, der ofte ere tilføjede med rødt Blæk, men slutte sig ikke i umiddelbar Rækkefølge til hinanden, da der ofte er et Mellemrum af enkelte ubeskrevne Blade. Efter den egentlige Hoveddel følger et Slags Tillæg, der indeholder Valdemar den fjerdes Stadsret for Aalborg,²⁾ Erik af Pommerns Stadfæstelse paa Byens Privilegier, et Privilegium af Kristoffer af Bajern, Kristian den førstes andet og første Privilegium,³⁾ et aabent Brev fra Kristian den første af 1464, hvorved nogle Stykker Jord skænkes Byen paa Grund af manglende „Staldrum, naar vi og vore gode Mænd did komme,“ og endelig Hans's første og andet Privilegium²⁾ og Kristian den andens Privilegium for Aalborg.²⁾

Her have vi altsaa en Samling af Bestemmelser, hvoraf vel en og anden enkelt forekommer i alt trykte Privilegier, dels for Aalborg dels for andre Byer, men som dog i Regelen ere ny og med stor Omstændelighed give Oplysning om mange indre Forhold i Aalborg, der vel ogsaa paa Grund af Ensartetheden i Datidens Bestyrelsesmaade kunne finde Anvendelse paa andre Byer og saaledes faa en almindeligere Betydning.

Til at supplere disse Vedtægter haves i den ovenfor omtalte Raadstuebog for Aalborg, begyndt 1535 efter Byens Bestormelse og Udplyndring i Grevens Fejde, nogle Optegnelser, hvilke, foruden at gjentage nogle af de her meddelte, tillige enten tilføje ny eller bestemme de gamle nøjere. Disse ere optagne her i Texten, hvor de efter Indholdet høre hen, men

¹⁾ Iøvrigt er det ogsaa dette Haandskrift, hvorefter Kold.-Ros. har meddelt de ovenfor omtalte Stadsretter og Privilegier for Aalborg. —

²⁾ Trykt hos Kold.-Ros. V, S. 278—293.

tegnede med [. At denne Raadstuebog ikke, som man skulde vente, indeholder alle Bestemmelserne, grunder sig paa, at det næppe er nogen egentlig Raadstuebog, men en temmelig uordentlig ført Protokol, der indeholder endel forskjellige Ting, der ere vedtagne og foregaaede paa Raadstuen, tilligemed Byens Privilegier, Bergerskabslister, m. m., alt blandet temmelig besynderligt mellem hinanden.

Kaste vi et kort Blik paa Indholdet af Samlingen, da ville vi strax finde, at sammenhørende Bestemmelser ere spredte paa flere forskjellige Steder, saa at det ikke er en ordnet Samling, men en løs Optegning af Byens Vedtægter, saaledes som de faldt Nedskriveren ind, eller efterhaanden som de ere blevne fastsatte.

Bestemmelserne falde i to Hovedgrupper, idet de dels ere Politiforanstaltninger, dels Vedtægter for Handel og Næringsdrift.

Af de første se vi bl. a. strax, at der allerede dengang, her som andensteds, har hersket stor Omsorg for Byens Renlighed, idet det forbydes at kaste Skarn, Ild, Aske eller nogen Urenhed i Aaen¹⁾ og lægge sin Mødding paa 6 Alen nær Aaen, en Bestemmelse, der var af saa meget større Vigtighed, som Aaen dengang, ligesom endnu til for ikke længe siden, tilførte Byen dens meste Vand til Madlavning, Vask o. s. v. Herhen høre ogsaa Bestemmelserne om, at Gaderne skulde brotlægges og holdes rene, rigtignok kun hver ottende Dag inden Portene og hver fjortende Dag udenfor Portene, eller Ejerne pants af Mestermænd, at Møg ikke maatte kastes ud i Fjorden, at Svin ikke maatte gaa paa Gaden, og at Tjære ikke maatte sydes nogensteds i Byen, rimeligvis for Brandfarlighedens eller den ubehagelige Stanks Skyld; (det kunde være hensigtsmæssigt, om nutildags noget lignende fastsattes om de mange Fabrikker, der drives ved Damp til ikke liden Fare og Besvær for nærmere og fjernere Naboer). Til Sikkerhed mod Ildebrand tjente Bestemmelserne om, at ingen maatte kaste Ild eller gloende Emmer paa øde Steder eller paa Gaden, at ingen Gjæster o: fremmede Kjøbmænd maatte have Ild i deres Boder, at Borgerne ved deres Huse skulde have Brandstiger og Læderspande, at Ildstederne engang om Aaret skulde efterses, og at Erstatning skulde gives til dem, hvis Huse man nedrev for at standse en Ildløs o. s. v. Mærkelig er her den Vedtægt, at Kvinder ikke maatte komme til en Ildebrand med Kaaber paa, hvilke da skulde være forbrudte til Byen; vilde man, at de ikke maatte staa i Vejen ved Slukningsforanstaltningerne, eller stred det mod Sømmelighedsfølelsen, at man kom til en Ildebrand som til et Skuespil?

For Velanstændigheden sørgede man ved at fastsætte, at Skøger ikke maatte bruge Silkeklæder, Sølvbælter, Guldringe eller Hovedklæder „i saadanne Sæt, som Danekvinder pleje at bære,“ men skulde gaa med Huer over et Lin eller „som Landsknægtenes Kvinder bære.“ — Tiggere maatte ikke gaa om i Byen, med mindre de havde Tilladelse dertil og bar Byens Tegn paa deres Klæder.

Med Hensyn til Gudstjenesten og hvad dertil hører, var der Bestemmelser om at byde til Bryllup, hvorefter bl. a. Præsterne fritages for,

¹⁾ Dengang tales der endnu kun om een Aa.

som hidtil var sket, at gaa om og byde, om Begravelser, Offerdage, i hvilken Orden der skulde ofres, om, hvor længe Prædikenen maatte vare, m. m., hvortil kan føjes, at under Gudstjenesten maatte ingen købe eller sælge, forat de, som gik til Kirke ogsaa maatte „fange nok fal,“ naar Tjenesten var ude, og de, som ikke vilde gaa til Kirke, ikke skulde snige sig til at købe fra dem, som søgte Kirken.

Den allerstørste Del af Vedtægterne angaa dog Handel og Næringsdrift, og her er det — ved Siden af den berettigede Modstand fra de danske Borgeres Side mod og deraf følgende Indskrænkninger i Hansetædernes Handelsfrihed, hvorefter fremmede Handlende ikke maatte have deres Boder aabne om Torvedage, ikke købe Smør, Ost, Æg o. s. v. „i Smaapluk“ af Bønderne for ikke derved at fordyre Varerne, men skulde købe det hos Borgerne, ikke bruge Alen eller Bismar i deres Boder, men skulde sælge i det store, ikke bo særskilt for sig, men skulde ligge til Herberge med deres Heste hos Borgerne m. m. — paafaldende at se den Smaaalighed, hvormed man vaagede over, at den ene Borger ikke skulde udvikle større Driftighed end den anden, ved f. E. at fastsætte, at naar Skibe kom „af Vestersøen“ med Salt, Vin, Klæde og andet Kjøbmandskab, skulde Borgemestere og Raad gjøre Kjøb derom med Skipperen og siden dele det mellem Kjøbmændene, at ingen maatte sælge Tagsten, Lægter, Søm m. m. til udenbys Folk, at nyt Korn kun maatte købes efter en fastsat Tid, at Høkerens Tal indskrænkedes til 8, og at de ikke maatte sælge Smør, Æg og Hvedebrød paa Torvet, naar Tysken og andre fremmede komme og have det at sælge, forat disse ikke sætte deres Pris op derefter. Fremdeles sættes en bestemt Taxt paa Øl og Vin, for Bagere, Slagtere, Vognkarle, Byens Tjenere o. a. — Saa langt var man altsaa i den Tid fra at hylde Frihandelsprinciper, selv i indskrænket Forstand!

Det er ogsaa ret mærkeligt her at faa et tydeligt Exempel paa, at Lavbrødrene i Papegøjegildet eller Guds Legems Lav, der kun var et Kjøbmandslav, i Forbindelse med Borgemestrene paa Lavsmøder kunde tage Bestemmelser, der skulde gjælde for hele Byen. Rigtignok fandtes i Lavet alle de rigeste og fornemste Borgere, og fra det udgik i Regelen, om ikke altid, Raadmændene og derved indirekte ogsaa Borgemestrene, da disse gjerne toges af Raadmændene; men man har dog ellers ingen Bestemmelse for, at Lavet som saadant var det samme som Byraadet eller i Besiddelse af nogen lovgivende Magt for hele Byen.

Forøvrigt henvises til Artiklerne selv. Disse ere aftrykte bogstavret, og der er kun for at lette Forstaaelsen tilsat de nødvendige Skilletegn, ligesom der i Anmærkninger er tilføjet enkelte Henvisninger til Parallelsteder og Forklaring af nogle af de vanskeligste Ord. For dem, der ere udøvede i at læse Skrift med den gammeldags, ofte noget kunstige Ret-skrivning, skal endnu bemærkes, at w og v staaar i Stedet for u, th i Begyndelsen af Ord for d og z i Enden af Ord for „et“ eller „ed,“ f. E. mz o: med, thz o: det, og at Talangivelserne ske med de saakaldte Romertal, kun at der bruges smaa Bogstaver dertil, f. E. xxiiij o: 24 og mdlx o: 1560.

*Pareto legi, quisquis legem sanxerit,
quod aliis præscripseris, ipse servato.*

1549.

Vdi thisze effterne Artickle mett flere och meere, som godh pollitije oc skick kand helpe at fordre och forbedre, schal Byens Tienner efter Borgemesters och Raadtz befalinge haffue fljgtige vpsywn, att the wlydige maa straffis som widbør, paa thet the lyudige och fromme desze bedre maa nyude skiell och rett. Thett Gudh giifue.

Huess forbrodtt worder emodh Borgemesters och Raadtz widtegtt, som the paalagdt, beyait oc sambtøcktt haffuer, schal Byenns Tjenner tage paa en rett. Thiisliigisthe pantte the wlyudige for theris faldh. . . . Aar 1549.

Her efterfølger nogle artickle, som Borgmester och Raadtt mz flere Dannemendh haffue paalagdt, beyaitt och sambtøcktt, att saa endeligen holdes schal widh wiide¹⁾ och straff, som nu efterfølger. — Først

Om Skarnn y aen.

Huilcken som findes at kaste skarn, iildh, Aeske eller nogen wreenhedh y Aaen, Tha schal then bøde ther for iij m¹⁾ danske till Byen. Icke helder schal maa liggis noghen møddinge paa vj Alen neer Aaen wnder samme brødhe. Ingen schal maa kaste mog eller andit wrenhedh y then nyg Mølle aae vnder then brøde, som effterne findes om then anden aa.²⁾

Om Ildh att wdbære.

Thisliigeste om nogen findes at bere eller kaste iildh eller gloinde æmmer, aff huilcke iildh kandh vptendis, paa nogen øde Jorde eller andenstitz paa gade eller stræde, eller

¹⁾ 3: Bøder. — ²⁾ Jfr. Krist. II's Ordinans §§ 69 og 70: „Sammeledes skal og være i Kjøbstæderne, der som Slagteri holdes, saa at intet Blod eller anden Urenhed, som Stank gjør, skal løbe i Adelgade og Stræde eller nogensteds i Byen eller i nogen Mands Gaard, saa det gjør Stank og Lugt, under tre Marks Brøde, saa tidt det sker. Forbyde vi alle strengelig herefter at gjøre Gader og Stræder i vore Kjøbstæder urene og skidne med nogen uhøvisk Urenlighed. Findes nogen, det gjør, og faar der nogen Skade over paa Liv og Lemmer, da skal han det have til Hjemgjæld.“

bere andit skarn oc wreenhedh wloffuinde¹⁾ oc wlougligen paa nogen, Tha schal then bøde for vdi liige maade som forbemelit er. [Gl. R. B. Fol. 400: Anno dni mdxlj Fredagen nest effter Jull samtøckte Borgemestere Raadt mz menige mandt, at huilcken mandz hion²⁾ eller folck som findis ther kaster anthen Ild eller skarn i aaen, tha skall then, som thz findis mett, bøde ther for iij m. $\frac{1}{2}$ penninge till byen oc saa mөгitt till Kongen. Tisligiste om nogen slaer illd eller gloinde Imer vd i graffwen eller andenstedz paa øde Jorde eller i gadhen, bøde ocsaa therfor som foruit standher.]

Om hoger oc hogerske.³⁾

Item schal ingen Hogere eller Hogerske stande paa Torighitt mett nogen hande⁴⁾ waare vden om løffuerdagen, Oc tha schal the ey maa anditt fall haffue endh edinde Waare, som thennom er tilladtt at haffue, vndtagen the som sæler lywse, thennom schulle the maa sælie huer afften fran Scti Michels dagh oc til fem slaer oc fridtz klokke ringer och til poske. Ther som nogen findis her emodh at giøre, Tha skulle the haffue forbrodtt huess the haffue mett at fare til Byen oc ther til viij β . [Gl. R. B. Fol. 393: Anno dni mdxlij fredagen nesth for sancti Martini dag tha haffue Borgemestere Raadt mett xxiiij aff thii elste oc beste bosidende borgere her sammestedz saa alffuerligen besluttiid oc endeligen vedtagitt mett hogersker, som her olborg torigh søge skulle: Førsth at samme hogersker skulle vere viij oc icke flere oc skulle stande met huiss vare, som thij selle skulle, huor Borgemestere lader them theris pladz forwise, oc skulle thij haffue fall allehande edinde varer vndtagen Smør, eegh, tysk huedebrødt oc bonde brødt. Thisligiste skall huer hogerske haffue two skameller huer ij alne langh (ved en pass) oc icke flere oc holde theris marckind mz rett maade oc veckt iij dage om vgen othensdagen, fredagen oc løffuerdagen. Dog saa, at huer hogerske, som samme hogeri vedtager at wile bruge, tha skall huer aff thennom giffue till olborg by huer fierding aar tolf β danske huid beregnidt, oc skall huer aff thennom self feye oc renholde sytt stedt paa marckinditt, som hun postandher, huer løffuerdag affthen, saa framt hun icke will vere ther panttiid for.

¹⁾ \circ : uden Tilladelse. — ²⁾ \circ : Tyende. — ³⁾ \circ : Høkere og Høkersker.
— ⁴⁾ \circ : nogenhaande, nogen Slags.

1546 sti bartolomei affthen paa olborigh Raadhuss for Borgemestere oc Raad bleff vedtagit mz tiisse efftherne Gertrud grubissdatter, ane grubissdatter oc ane huases mz andre som hogerij brwge skulle, szaa the skulle haffue theris vare fall hieme vti theris huss oc icke at komme po torgit ther mett nogen tiid, oc skulle thij icke kiøbe till forprangh tør fisk aff hardboe,¹⁾ icke smør i pde tall eller ved nogen sma vecth till forprangh, eegh, tysk huedebrødt oc bonde brødt. Hulcken ther findis at giøre her emodt, giffue iij m. ~~l~~ till byen oc haffue forbrott theris hogerij oc vere skilde ved theris borgerskaff.}

Smør, Egh, Tydsk huedebrødh.

Hoger eller hogiske schal icke maa staa paa Torgitt eller paa gaden at selie Smør eller Egh til forprang, Och icke helder tydsk huedebrødh schall ingen maa staa paa Torgitt mett then stund tydske och fremmede kommer och haffuer thz at sæle, Thy atth naer vdkommen folck, Bønder, Bønderquinder, Tydske och andre, seer, hur Byens indbøger sæler theres waare, saa setter the kiøb paa theris waare och sticker theris vp ther efter.

Hur hogere skal staa.

1564 Fredagen post lucie virginis paa olborgs Raadhusz paalage Jørgen kønning och Christen schriiffuer Borgemestere, Christen mechelszen, Malti persen, Rasmus kotty, Mattz nielsen, anders matzszen och Hans morissen Raadmendh, att hogere och hogisker skulle staa vp fran broen wester adh paa torgit²⁾ langs norden om Gallien³⁾ dog en wey emellom theris Skambler och adh Strandstiie, oc en friie gangh emellom Skamblerne oc til Christen mechelsens kielder och fran. Hulcken som findes icke saa at staa, naer the worde een-gang tilsagdt, tha skal Byens Tjenner pantte then for iij alb,⁴⁾ forsømmer Tjennerne at pantte, tha schal huer then giiffue Raadit ij β.

Om at holde reent.

Hogerne skulle selfue feige och holde reent ther som the staa mett theris waare, som the maa sæle.

Naer predicken er,
schal ingen staa mett hogeriie eller Brendewiin paa torgit

¹⁾ Folk fra Har Syssel. — ²⁾ o: nuværende Gammel-Torv. — ³⁾ Galgen stod for Enden af Torvet, o: Gl. Torv, ved Broen ligeoverfor Vinhandler Weile. — ⁴⁾ o: album eller Hvide.

eller andenstidtz paa gaderne om hellige dage, naer prediken er, enthen for eller effter medag. Eller metz edinde wore lenger, end thit ringer sammel til høgmesze.¹⁾

Om hwse, som lies²⁾ borth.

1536 mandagen nest effter dominica Jubilate paalagde Borgemestre, och Raadh oc xxiiij mendh sambtøckte mz thennom, att alle, som hwsze haffve at lie bortt, the skall ingen lie theris husze vden the, som ere gode for at skatte oc vdhrette kongens och Byens tønge. Huo her emodh giøre, skall were plictig at giøre fuldist y thendtz stidh, hand haffver liiet sziin hwsz, oc ther til bøde til byen iij m.℥ danske.

The folck, som icke haffve loff aff Borgemestere och Raadt att maa boe y Byen, schall tilsiges om Sommeren y tilbørlige tiide, att the skulle icke sige, atth mand trenger them vdh y wtiide, naer wintteren er paa handen.

Huedebrød.

1547 fredagen effter Exaltationis paalagde Borgemestre och Raadh, att alle, som wille bage huedebrød, skulle giffue iij for 1 alb eller haffue forbrott til byen iij m.℥.³⁾

Om bunde brød.

Ingen hoger, hogisker eller andre schal maa kiøbe til forprang (thit er igienn udh atth sæle) Bunde brød. Huo thitt giøre, then skall først haffue forbrott till Byenn thitt

¹⁾ I Kristian III's Dronningborgske Reces af 1551 § 2 og Koldingske Reces af 1558 § 4 findes følgende enslydende Bestemmelser om Brændevinsudsalg: „Skulle vore Fogder, Embedsmænd og desligeste Borgemester, Raad og Byfoged have fittelligen Tilsyn, at de Dage, som hellige ere budne i vor Ordinans, at holdes, og hvem derimod gjør, bliver derfor tilbørlig straffet; ikke skal heller tilstedes, at nogen Drik falholdes eller udtappes, enten Brændevin eller anden Drik, paa nogle Dage, som hellige ere budne, førend Middag, paa det ingen dermed skal holdes fra Prædiken og anden Gudstjeneste at besøge i Kirken. Fordrister sig nogen herimod at sælge eller udtappe Brændevin eller anden Drik paa forskrevne hellige Dage før Middag, som for er rørt, da skal den, samme Vin eller Drik udtapper, forbrudt have, hvis han har med at fare, og den, samme Drik kjøber, straffes af sit Herskab, som vedbør.“ Jfr. S. 129. — ²⁾ c: lejes. —

³⁾ Jfr. Kristian III's Kjøbenhavnske Reces af 1557 § 2: „Skal og Borgemestere og Raadmænd have god fittig Indseende i Kjøbstæderne, at Bagerne bage godt Brød, og derpaa sætte et lideligt Kjøb, eftersom Tiden bliver med Korn i Riget.“

brødh, hand eller hon saa haffuer af bundenn eller ander til forprangh indkiøfft at wille til forprang vdsælie, oc thett were forbrott till byen oc ther til viij ß danske, were sig hur liiditt saa kiøbis til forprang; Men er thett heell eller halff te.¹⁾ brødh, tha haffue forbrott mett brødhitt 1 m ½ danske.

Bondstager och tøndebondh.

1563. Ingen skulle maa sælie bondstager eller skorne Bondh til forprangh Bødkerne til skade; huo thz giøre, skulle haffue forbrott til byenn samme bond eller bondstager oc iij ½ danske.

Om kuoll.

Item schal Bøggemester²⁾ och andre Byens tiennere haffue godh och flijgtig tilsywn till kuoll, som hiidtt føris, att ther findes vdi huer kuolmæsz³⁾ en rett vpmeldh tøndne kuoll, huisz icke, tha schal the tage fran then, som falske maade och maall haffve, alle the kuoll, han haffver mett at fare, och ther til beslaa ham paa en rett, om hues han schall meere forbrott haffue.

Kuol til forprang.

Ingen schal kiøbe kuoll ath sendhe nogenstidtzs bortt til forprang, enthen til Tøy⁴⁾ eller andenstidtzs: Huo thit giøre, schal haffue the Kuol forbrott oc ther til bøde til byen iij ½ danske for huer te. eller sneesz. Thisliigeste schal holde om temmer, bordh, bondstager, tøndetemmer och andit sodane. Icke helder kiøbe kuol at sæle y byen till forprang, føre end the haffuer leyen⁵⁾ 1⁶⁾ dag fall for huer mandh vnder samme wiide, som forskreffuet staer.

Tage Stien.

1556 sambtøckte Borgemestere och Raadtt och lodh tilsiige, atth Ingenn Borger, Borgisker eller Indwoner y Olborrich schulle maa kiøbe nogenn Tage stieen, som mandh tecker hwse mz, till at wdsele nogen vden bys mandh at føre aff byen.

Om latte Sem.⁷⁾

1557 Fredagen nesth for Philipi et Jacobi apostolorum dag paa Olborrigs Raadhws paalagde Borgemester och Raadtt,

¹⁾ o: Tønde. — ²⁾ eller Bygmester o: en af Byens aarlig antagne Bestillingsmænd. — ³⁾ o: Kulmaal. — ⁴⁾ o: Thy. — ⁵⁾ o: ligget. — ⁶⁾ o: 1/2. — ⁷⁾ o: Lægtesøm

som tha tilstede war, som war Christen peersen Borgemester, Per biesk Borgemester y Jørgen Kønnings frauerilse, Hans hwsom, Christen schriffuer, Christen mechelsen, Maltty peer-sen oc stuor Rasmus kotty Raadmendh, atth ingen Borger y olborrig eller andre schal maa kiøbe til forprang (thit er igien vdh at sælie) nogen latte Sem, som mandh slaer latter paa hwse metth, thy thit hender sig wel eblanth, ath then som haffuer for nøden at lade tecke, maa nødes at kiøbe latte Sem aff then, som icke y thit aar er forlagdtt eller til-schreffuen nogen hwsz at lade tecke. Thy schal ingen kiøbe fleere, endh the selffue behoff haffuer at tecke och bøgge metth, føre endh Borgemester och Raadt giiffuer thenne paa-legh løsz igienn. Huo her emodh giøre, schal haffue forbrott the Sem, som findes fall hosz hannom, och ther till straffes for wlyudelse, som widh bør.

Om latter til Stieen.

Thisliigeste schall holdis mett Stienlatter, vden Borge-mester och Raad wil giiffue besønderliigen forloff nogen them vdh at føre.

Om Barlasth.¹⁾

Naer nogitth Skiib kommer for Olborg, som haffuer Stieen eller Saendh indhe till Baerlasth, och will were thitt quitth, Tha schall ingen maa kiøbe sodane Barlasth, om Byenn thitt behouff haffuer.

Om nyg korn.

Borgemestere och Raadh mett flere skulde tale och handle om nygh korne at kiøbe, før end korn indhøstis om Som-merenn, om mougligt kand were, atth ingen skulle kiøbe nyg korn inden en tiidt och dagh, som the kand worde eens om. [Gl. R. B. Fol. 394: Anno dni mdlj Tisssdagen nest effther sti franciscij dagh po olborgh Raadhus haffuer borgemesthere oc Raadth mitt xxiiij elste borghere (samtøckt), att ingen borgher eller indbyggher skulle kiøbe korn her po gaden och selge till forprangh, oc icke her skall selgis nogit korn indhen fastelagen, icke skall heller nogen selge korn myndre end vti hell lesth²⁾ eller halff lesth ath myndste.]

Om tomme tønder.

1562 xiiij dage for Michelsmes paalagde Borgemester

¹⁾ o: Buglast. — ²⁾ En Læst Aalborg Maal var 24 Tdr.

Jørgen Kønning och Christen schriiffuer och menige Raadt, at for then stuore trang, her er for tøndere, schulle inggen vdlendske eller vden byen boinde maa kiøbe tomme tøndere y olborrig att vdføre, och ingen Borger skal maa sæle vden bysz folck nogen tomme tr vden sønderlig forloff aff Borgemestre oc Raadh. Huo her emodh giøre, schal haffue forbrott tønderne, the sæler, och ther till iij m $\frac{1}{2}$ danske for huer tøndere.

Om kreglerie.¹⁾

1550. Ingen kregelfaer, fisker eller andere schulle vdfare m $\frac{1}{2}$ bode, koge eller wogne Silden att vpkøbe til forprang anthen paa sønder eller nær landh, saa schall ingen maa kregle paa then nær siide østen fra Giølstienn och til then Helligandtz ladhe, Item paa sønder siidhe westen fra wtrup stienbro och saa langht westen til tuert offuer fra Giølstien, och icke helder vdi Nøredyubith.

Ingen schall robe till folck paa ferie²⁾ paa fourden at fale³⁾ eller spøre om nogen ting, før endh ferien kommer indh y aen eller til Brøggen och Buluerck, huor then ligge wil. Huo thit giøre, bøde for huer sindhe iij m $\frac{1}{2}$ danske, huadh helder hand kiøber thit, hand paa faler och omspører, eller ey.

Ingen kiøbe vden porthe.

Schal och ingen maa kiøbe vden porten; huø thit giøre, then schal haffue forbrodtt, huesz hand eller hon kiøber, oc ther til haffue forbrodtt til Byenn iij m $\frac{1}{2}$ danske.

Kiøb vden porten.

Ingen schall maa tinge nogitt vdenn porttene och gange saa inden porttene y Byen och kiøbe thitt, hiige som the icke wiste ther aff att siige tilforne. Huo thit giøre, schal haffue forbrodtt til Byen iij m $\frac{1}{2}$ danske.

Fare nogen til Skiibe at kiøbe.

Hwo, som farer til Soghenn Skiib eller Skude och kiøber nogen ting, were sig hur liidit thett were kandh, tha schal then haffue forbrott til Byen iij m $\frac{1}{2}$ danske. Men kiøber han eller hon offuer x m $\frac{1}{2}$ s goutz, tha schal han for huer x marcks goutz giiffue saa mōgitt, som for første brø-

¹⁾ af Kregel eller Kregel o: et Slags smaa Fartøjer, som brugtes i ældre Tider (s. Molbech: Dialektlexikon S. 297). — ²⁾ o: Færge. —

³⁾ o: byde paa.

dhe, som foruit staer, vden Borgemestere och Raadtt kandh finde och kiende hannom eller hinde at uere saa redeliigen ther til fororsagit, att thett icke ladhis eller forholdis kunde.

Ingen maa tage fremmede pendinge etc.

Schulle och ingen borger tage giesters¹⁾ pendinge eller vdkomne mendtz pendinge eller goutz at kiøbe eller sælemett. Bliffuer ther nogen befunden mett y sandingen, tha skall samme goutz och pendinge were forbrot halffdeelen till konningen oc anden halffdeel till Byen, och ther till mz bøde 40 m $\frac{1}{2}$, som forscreffuitt staer y privilegien.²⁾

Om Ildh y Giesters boder.

Ther schulle och Ingen tydske eller andre vdlenskebruge eller haffue nogen iildh vdi theris boder her y Olborrig for skade og iildebrandh, som ther af komme kandh³⁾. Huo som findis her emodh at giøre, haffuindis iildh y theris boder, the schal haffue forbrottl, til Byen iij m $\frac{1}{2}$ danske, og til Konningen iij m $\frac{1}{2}$ danske, dog ther ingen skade aff kommer, menn for then farlighedh, the drister them til at bruge emodh konninglige och Byens forbudh. Dog schal alle fremmidde vdi tiide attwaris, ath the sodanth schulle haffue y fordragh⁴⁾. Men drister sig nogen her emodh at giøre oc ther kommer skade aff (thit Gud aldtnectigste affwende), tha faar the ther vdinden at liide rettferdighedtz straff, som widbør.

Tydsck och andre fremmidde schal icke haffue theris.

Heste y theris buoder.

Ingen tydske eller andre fremmidde, som kommer hiidt til Olborrig, schulle maa haffue theris heste y theres buoder, men the schal haffue them paa Borgeres Stalde och kiøbe hauer, høø och strøelse aff borgerne och selffue ligge til Herbergis och till kosth mett Borgerne then stundh thennom tilstedis her att were.⁵⁾

Om Huder och Skindh.

Schulle och ingen Fremmidde giester maa kiøbe Skindh

¹⁾ o: fremmede, ikke her bosatte Handlende. — ²⁾ Jfr. Kristian I's andet Privilegium § 11. (S. Kold.-Rosenvinge: Gl. danske Love, V S. 285.) — ³⁾ Kristian II's Privilegium § 5 (Smst. S. 293.). — ⁴⁾ o: lade være (Vid. Selsk.s Ordb. II, S. 158). — ⁵⁾ Jfr. Kristian I's andet Privilegium § 2 (Kold.-Rosenv.: Gl. d. L. V, S. 284) og Kristian III's Priv. § 1. (Jydske Efterr. 1768.)

vden y heeltth och halfft hundridtt och degger tall adh mindste och icke helder Huder vden widh heeltth degger och halfft degger adh mindste. Huo her emodh giøre, haffue forbrodt, huesz the szaa kiøber eller kiøfft haffuer, och ther till till Byenn iij m.℥ danske och till Konningen iij m.℥ danske.¹)

Schal ingenn Borger eller Indwaner y Olborrig tage nogen friie mandtts, Bønders, Presters eller ander theres goetzs och ther mz kiøbe, sælie, handle oc for theris eight goetzs fordafftinge, Saa ath kronens toldh, Sziise och anden rettighedh ther mz vnderslaes oc fortrøckis. Bliiffuer ther nogen befunden metth och thz hannom skielligligen offuer beuiis kandh, tha skal then ther mett haffue forbrodt, huesz hand haffuer mett at fare, Halffdelenn till konningen och anden halffdelenn till Byenn.²)

Schal och ingen aff Borger, Borgisker eller indbøgger y olborrig maa taghe Bundens eller nogen vden bys mandtts pendinge at gange mz vdi tydskens eller nogen giestis buodh at kiøbsla, Bunden eller vden byes mendh eller quinder till gode oc sine metborger eller Byen till skade och hinder. Huo thz giøre, schall haffue forbrodtt, huesz the saa handler, kiøber eller sæler, och ther offuer till kongen iij m.℥ och til byen iij m.℥ for huer x marcks goetzs, eller hur liidith thit er mindre endh x marcks goetzs och werdh; løber thz och meere, saa schall ther effter handlis, som widbør.³)

Om Tydskens nøgle och goetzs.

Schall ingen tage tydskens Nøgle til theris buoder och sæle tydskens goetz och were hansz forpranger. Tha schal then thit giøre, haffue forbrodth sith Borgerskaff. — Ingen schall helder maa tage tyskens goetzs till sig at handle och wandle mett. Sankiøber och Kræmere, som bølge wille och stande wde mz theris kram at sele her y Olborrig, the skulle flye wdh och indh vdi viij dage eller haffue forbrodtt till byen iij m.℥.

Borgere vdi Olborrigh skulle icke maa stande paa tor-

¹) Kr. I's andet Priv. § 10 og Kr. II's Ordinans § 47. (Kold.-Rosenv.: Gl. d. L. V, S. 285 og IV, S. 100.) — ²) Kristian II's Priv. § 4 (Smst. S. 293) og Kristian III's Priv. §§ 5 og 17. — ³) Kong Hans's andet Privilegium § 5 (S. Kold.-Rosenvinge: Gl. d. L. V, S. 290) og Kristian III's Priv. § 15.

gith mett krambuoder yden iij tiider om aarith, som schal were viij dage nest effter Sancti Michels dagh, viij dage for Jwll, viij dage for poske oc Scti Ioduiigs Søndagh. Men Pinxdag er all och friie marckinde. Huilcken her emodh giøre, bøde till Byen iij m.℥. [Gl. R. B. Fol. 403: Anno dni mdxxxvj mandaghen nest effter søndaghen Jubilate ware borgemestere Hans Hwsom oc Jep Perszen oc menige Raadt mett xxiiij metborgeres samtøcke og samtøckede thij endrecteligen, at ingen Hwggysser¹⁾ skulle sydde her paa olborg marckin anthen mett en handde ware eller anden; men hwo som nogitt haffuer at sellie, thz skall hand haffue vdi sitt huss. Findis ther nogen, som her emodh giør, tha skall thz were forbrott till byen oc till kongen.]

1550 Mandagen nest effter Jubilate paa Olborge Raad-hwsz paalagde oc sambtøckte Borgemestere och Raadtt, att tyske och wdkomne theris bodere schal icke vplades om torge dauge men staa tilluckt. Findis nogen her emodh at vplucke sziin bodh, tha schal byens tiennere then tillucke for hannom oc ther til haffue forbrodtt x daler.

Samme tiidt bleff sambtøcktt, att tysken eller theris drenge oc tiennere icke schulle maa kiøbe Smør, Woste, Egh eller Gryun y smaapluck, thy mz saadane theris kiøb y smaapluck aff Bønder och bønder quinder fordiurer the thit for fattige folck vdi byen, som sodant schal kiøbe y smaapluck. Men huilcke fremmidde saadant kiøbe wille, the schulle thit kiøbe af Borgerne och borgisker och icke aff andere. Huo her emodh giøre, schal haffue forbrodt, huesz the saa kiøber, oc ther til tale Borgemesters och Raadtzs minde paa Byens wegne for whørsomhedh och offuertredelse. — Item schal ingenn tyske maa bruge alne eller Besmer y theris boder, Men the schulle selie thitt, som mælis mz alne, widh heeltt hundritt och halfft hundertt oc leritt y Reeb²⁾ tall adh mindsthe och klede y heeldt støcke eller halfft støcke, och schal the gange y theris werdtz eller en anden borgers hwsz och mæle, huesz the mæle schulle, och icke y theris egne boder oc dog icke helder ther sælie minder mz alne endh foruit staer.³⁾

¹⁾ ? — ²⁾ et tidligere brugt Maal, hvis Størrelse nu ikke mere kjendes. — ³⁾ Jfr. Valdemar IV's Stadsret for Aalborg § 8. (S. Kold.-Rosenvinge Gl. d. L. V, S. 279) og Kristian I's andet Privilegium § 3 (Smst. S. 284) og Kristian III's Priv. § 1.

Hamp och Hør y hell Skippundh och halff Skippundh, och aldt goetz, som weyes schal, thitt schal weyes mett Byens wigth.

Borgemestere och Raadtt haffuer paalagdt, att alle samkiøber, som til olborrig kommer til Pinxmarckidde och wille bøgge langs vp och neder paa torgitt, the schulle wende røggenn tilsammen paa theris kramboder och bøgge liige langt vdh fran husene paa bode siier, intthit neger¹⁾ til husene paa then eene siie endh paa then anden, och schal huer giiffue til Stade pendinge till Byen iij m $\frac{1}{2}$ danske.

Kramboder, som borgere bøgge.

Borgere, som wille bøgge kramboder, maa haffue een Buodstidh friie vden Stadependinge neder paa torgith huosz andere borgere; Men wil nogen bøgge fleer buoder endh een, som sagdt er, tha schal hand giiffue Stade pendinge; Men bøgger hand y Reig²⁾ mz Samkiøber, tha schal han giiffue liige widh en Sambkiøber, huad helder hand bøgger neder paa torgith hosz borgerne eller ey.

Stade pendinge.

Alle Stapendinge, som giiffues skall aff Boder paa torgit y pinxmarckinde, schal komme oc were Olborrig by til gaffn oc bedste.

Spisseriie,³⁾ som er løgh, Brødh, Huedebrødh, Eble, Nødder, Walnødder, kniiffue Eller huesz anditth smaa waare oc kiøbmandskaff, som fremmidde Skiibmendh och Bodtmendh miesth pleiger att føre, schal ingen maa stande lenger paa Marckinde eller paa brøggen mett, eller andenstidtz paa gaden end iij sambfeldh Dage och sæle borgerne ther aff, hwo som kiøbe wille, Men Buodekarle och Bodequinder, Hoger eller Hogisker maa ey kiøbe saadanne støcker til Forprang, før endh samme iij Dage forgangene ere. Søndage eller nogen Boden⁴⁾ hellighe Dage,⁵⁾ Eller løffuerdage (som er torge dage) skulle the icke maa mett sodanth vdstae och sæle nogith. Huo her emodh giøre, schal haffue forbrodtt huesz hand saa mett vdstander och fall haffuer, oc naer the haffuer standen y tre dage och soldh y støcke tall, Siiden

1) o: nærmere. — 2) o: Rad. — 3) o: egentlig kun Urtekram, her medtages ogsaa Knive. — 4) o: paabudt. — 5) Kristian I's andet Privilegium § 5. (S. Kold.-Rosenvinge Gl. d. L. V, S. 285) og Kristian III's Priv. § 2.

maa the icke sæle vdenn y Samkiøb, paa thz borgerne kand och forbedris. Eble, pærer, Rouer, Plumer, Nødder etc., som vdkomen folck fører hiidh paa wogne om Sommeren, them schulle the maa sæle om Odensdagen och icke fleere Dage om vggen oc tha y hele tr, \int te, fierdeele, Skippe, halff skippe och fierding kaer atth mindste; Men er thz en Boden hellig dag, tha schal the ingen maa sæle, Menn haffue loff om anden dagen at sæle. Ingenn schall maa holde eller haffue nogentingh, enthen Edinde waare eller anditt, fall paa torgith om Søndage, eller andre høigtiidlige dage, lenger endh thz ringer sammen til Høigmesze; findis nogenn her emodh at giøre, tha schulle Stadtzs tiennere tage thit fraa thennom och foruare thitt y Stadtz giemme, til saa lenge Borgemestere och Raadtt worder eens ther om, huar thit bliiffue schall Och huadh ther for bødis schall.

Ingen Borger eller andre maa kiøbe eller sæle nogit, entten Fisk, widh, Kuol eller nogit andit nogen dage hellige eller whellige, then stund predicken och gudtz tieniste er y kircken, fra thit ringer sammel oc intil tiennisten er vdhe, paa thit at the, som til kircken wil gange, maa och fange nogit fall til theris behouff, naer Tiensten er vdhe, att the, som icke wil gange til kircken, icke schal sniige them til at kiøbe fra them, som kiercken søger. Huo her emodh giøre, schal Borgemester och Raadt lade straffe paa theris pendinge for wlyudilsze.

Brende wiin.

Schøl ingen maa sæle Brendeuin entthen y hwse eller vden eller nogen anden drøck om hellige dage, før endh medagh. Huo thz giøre, schal straffis efter Receszen, miste drøcken then som sæler, oc then som kiøber iij \mathcal{L} .

Fisk at sæle.

Ingen quinder maa her effter staa vdi koge och sæle fisk, Men then, som fisken vpfisker, schal thz selffuer vdsælie, huo her emodh giøre, schal bøde till Byen for wlyudelse xvij β .

Om Armborste¹⁾ och Røer.²⁾

Ingen schall maa gange eller riide mett spentte Armborste eller ladde Røer her vdi Olborrigh, oc icke helder

¹⁾ α : Bue. — ²⁾ α : Gevær.

gange, riide eller age mett Armborst eller røer y lenger endh the kommer y byen oc kand komme y theris herberge.¹⁾

Item huer som giiffuer y Skatten viij β , schal haffue en godh Stiie hengindis paa siin wegh, oc y thit mindste schall then were saa lang, att then kand wel naa vp paa tagit paa thz hwsz, mandh vdi boer; huilcken then icke haffuer och ferdig och widh magtt holder, tha schal han haffue forbrodtt 1 m $\frac{1}{2}$ danske.

Om lejer Spande.²⁾

Item enhuer, som giiffuer y Skatten viij β , xij β , 1 $\frac{1}{2}$, xx β , xxiiij β , schal y thz mindste haffue en godh leyer Spandh oc en Stiie, som kandh well naa vp paa tagitt paa theris egen huse, men the, som selfuer haffuer gaarde oc huse och giiffuer mere y Skatten endh xxiiij β , the schal huer haffue ij gode leyer Spande oc en Stiie, som kand naa møtt paa theris tag, som the boer, eller straffes, som widbør. [Gl. R. B. Fol. 16: Anno dni mdxliij mandagen som sti Hanss dagh medsommer, tha samtøckte Borgemester, Radt mz xxiiij mendt oc menige mandt, at ther som (Gud forbiude) at ildebrandt paa ferde kommer, tha skall ingen qwindhe kome ther till mett kober po; findes ther nogen, tha skall samme theris kober vere forbrott till byen oc komme pa Radhussidt. Item skall och huer mandh, som ved macth oc effne er, haffue en goid stye xij Alne langh, oc thii, som høge husse haffue, skulle lade giøre styer xvij Alne, huer som Borgemester ladher thennom tilsye. Huiss bryst ther effter findis, haffue forbrott 1 $\frac{1}{2}$ danske ther for till byen.

Smst. Fol. 113: 1575 thenn 21 Julii haffuer Chresthen Michelszen, Jens Chresthenszen Borgemestere, Jørghen Knudsen, Anders Grydstøber, Christhen Søffrenszen, Anders Kragh, Pouill Poppe, Hans Lauritzsen, Olluff Laurszen Raadmendh, Pedher Michildsen Byefogid, Henrich Pipheringh, Rasmus Lauiszen, Chresten Finche, Thomis Balchenborgh, Thomis Pipheringh, Anders Ydhe, g. Pouill Søffrenszen, Matz Mattszsen, Niels Tyboe, Jens Pouilsen, Pouill Bertilszen, Hans Rosenbergh, Matz Christenszen Botzmand, Christopher Salmagher, Jacob Themermendh, Lambrit Dirichsen, Jens Hiegordh och Chresten Søffrenszen Borgher her sammesteds werid her

¹⁾ Kristian III's Privilegium § 24. — ²⁾ c: Læderspande, Brandspande.

paa Olborg Raadhuss att offuerueie then Skade, som Baggi Griis Borgher her sammesteds haffuer fangit, y thz att hans huss bleff nedher brøtt then tiid then wodhe illd var løss (diss wær) her y Olborgh, tha epther mangfoldigh Betractningh och saghens ansiells haffuer thi thz saa forhandlid epter for^{næ} Baggi Grissis eghenn samtøcke, fri willie och tilladelsze, saa atth hannom skal giffues qvitt och fri till att opbøgge hans huss medh ighen lx gamill daller och fem tuszindh tagstien, och ther medh beretthe hand sigh att wære well fornøgid och tillfreds stillidh y alle Maade, huilcken forskr^{næ} vdgiffit skall gange offuer all byen.

1575 thenn 22 dagh Julii er menighe Mand opkallit her paa Raadhussid, tha haffue thi endrecteligh tilhaabe medh samell Mundh indgangit och samtøckt, epther som Borgemester och Raad och forskr^{næ} Mend tillforn samtøckt haffue, och saa møget ydermere bleff endrectelighenn indgangen och beiaidh, att nar som hendhe (huilckid Gud naadelighen affuendhe) att ildebrand paa kom her y Olborg och mand nedbrød en mand, ij eller iij theris Husse, paa thz mandh kunde thenn hiele bye hielpe, tha skall menighe Mand her y Olborgh opretthe thennom sin Skade ighenn, huiss Huss saa wdi nød och trang nedher brydis epther Borgemester och Raads tøcke.]

Om iildinge och vnde owne.

Schall her och tilsees eentiidh om aaritth adh mindste, hwr iilding och fuder indleggis y hwse, Thisliigiste huor vndne, skrøblige oc gamble forstandene owne och kiølle ere, huor aff stuor skade kandh komme, ther osz gudh for beuare.

Stien gader.

Gader och Streder schal alle wegne wel metth Stien vpliggis och schal holdis rene huer ottinde dag inden Portene och huer fiortene dage vden portene huer for sziine eyedom och for huesz hand haffuer y brug eller y hand och heffdt Eller panttis ther for, Och y liige maade schäl Tydsken oc andre holde renth for theris boder yo saa wel som Borgerne eller panttis ther for.

Om Jordkasth¹⁾ eller Jorde diige.

Ingen schulle lade giøre Jordkasth eller iordhdiige for ¹

¹⁾ ∴ opkastet Jord eller Jorddige.

eller om sziine iorde vden for Byen, thy att then grøne iordt oc Felie¹⁾) vpgraffuis och skamferis ther metth.

Om pløining oc grøfft.

Ingen schal maa bortpløige eller vpgraffue byens Fortte²⁾) och Felidh, oc ingen schal graffue eller graffue lade Hengtørffue at tecke huse metth, eller diige tørffue till huse, diige, Barlasth eller nogen anden brug. Icke hellder ladhe graffue eller kaste wlouglige leergraffue eller Sandegraffue, vden the haffue forloff aff Borgemestere, Huo thett ellers giøre, schal bøde ther for.

Om tiær at syude.

Ingen schall maa welde eller sywdhe tiær nogen stidtz y Byen, Men paa en beleylig platzs vden for byenn.

Skuder oc koge.

Ingen schall lade Skuder eller kooge ligge wintterleye y Byens Aae, thy att Aen forarges ther vdaff.

Gamble Skiibe.

Worder nogen Skiib afflegs for wrag och icke duer igien at ferde³⁾) och brughe, tha schal Eiermanden then saa ligge, att Byens haffne haffuer ther ingenn forhindring aff.

Mog som vdføris.

Ingen schall føre eller føre lade Mogh vdi fiourden eller paa Fiourden, naer iisz ligger, Eller y aaen eller wdth medh eller y Byens graffue nogenn stidtzs eller neder widh tøger bangs eller widh Skawindh,⁴⁾) Eller nogen anden stidtzs paa wloffliige steder. Huo thit giøre, Schall haffue forbrodt til Byen iij m. $\frac{1}{2}$ dansk.

Huor tømmer schal liggis.

Tømmer, som vpskiibis paa Hoffuidt⁵⁾) eller andenstidtzs paa Buluerck vdh mz Aaen, schal liggis alle wegen iij alne fraa Bulwerck.

Tømmer schal icke maa ligge lenger paa Hoffuidt eller andenstidtzs wdth mett aaen endh viij dage; ligger thitt lenger, tha schal Bøgmester tage een aff the bedste treer aff huer hoob till Byen huer løffuerdagh, emeden thit ligger

¹⁾ o: Fællid. — ²⁾ Betyder her maaske Driftsvej for Kvæget. S. Molb. Dial. Lex. S. 130 og D. Glossar: I, S. 234. — ³⁾ o: istandsætte. — ⁴⁾ er rimeligvis Pladsen ved Skov- eller Skagporten, der laa for Enden af den nuværende Bispensgade, hvor Urbansgade begynder. — ⁵⁾ o: Havnehovedet, Pladsen ved Stranden, hvor nu Toldboden ligger.

ther, vden the haffuer forloff ther till aff Borgemester och Raadt.

Om goetzs at stable.

Tønde goetz, Saltth eller andith, Schal ingen stable eller ligge y gaden for sith hwsz lenger endh een tønde langh fra hwszidth.

Schal ingen stable antthen temmer eller tønde goetzs paa Buluerck eller y gaden fran hoffuiddit oc til Hestebroen¹⁾ lenger end en natth, Bliiffuer thz lenger liggindis, tha schal ther tages en te aff samme Stabel til Byen, Eller ith tre aff temmeridt.

Widh.

Huo som Brendewidh vpskiiber paa hoffuiddit eller andenstidtzs, tha schal thit liggis iaffn langs paa huert anditt och icke settis offuer ende for falskhedh, ther hosz kandh findis, saa kand ther och faerlighedh och skade affkomme, som och føre skiedh er.

1553 Tiisdagen nest effter Scti Andree apli²⁾ dag paa Olborrigh Raadhwsz bleff then effterskrevne Skick giordt om Fhee, Heste, øgh oc Swiin etc. at haffue her for Olborrigh.

Hwo som lader giene wgaffnliightt Fhee, andit endh gaffnlige kywr, till Hørden och til hiordtt, tha schal samme wgaffnliigt Fhee were forbrodt til byen och ther til xvij β for huer effter Scte walborgs dagh.

Thisliigiste schal holdis om øgh, Bucker och gieder; Men then, som kywr vill holde, giiffuer hand vdi Skatten 1 m $\frac{1}{2}$,

tha maa hand haffue iiij kywr
 then som giiffuer 14 β iiij kywr
 then som giiffuer 12 β iij kywr
 then som giiffuer 10 β iij kywr
 then som giiffuer 8 β eller 6 β ij kywr
 then som giiffuer 4 β j koo,

Men ingen maa haffue meer mett Hiorden endh iiij kywr, ehur møgit hand giiffuer y Skatten.

Om Baggi³⁾ øgh och andre vdkomne øgh och heste.

Schal vdkomne øgh och heste maa gange y gresz sønden for Byen vdh mz aeen y iij sambfeldh dage, om the

¹⁾ 2: Broen ved den østre Ende af gl. Torv. — ²⁾ 2: Apostels. — ³⁾ ?

icke kandh sæle thennom strax, som the kommer for Byenn, Men gaar the lengher endh iij Dage, tha schal Bøgmester och Bysz tienner tage och gienne thennom y hwsz. Saa schal enhuer vdløszis for viij β, och the Pendinge maa the beholde, som thennom indtager. [Gl. R. B. Fol. 395: Anno dni mdlj mandagen nest effther Søndagen Jubilate samtøckte tiisse effther^{ne} xxiiij mendt mett Borgemesthere oc Raadth, som ere (Navnene), att huilcken borger som kiøber øgh anthen aff baggit¹⁾ eller haffuer andhre øg oc slaer thm wti kierritt thn menige mandt till skade, tha skulle samme øgh vptagis oc vere forbrott till byen oc haffue ther till mz forbrott hans borgerskaff for wlydelse.]

Item Enhuer, som giiffuer y Skattenn j m. ½ eller meere, schal maa haffue y gresningen ij²⁾ heste, men alle, som mindre giiffuer endh j m. ½, schal icke maa haffue vden ij Heste.

Enhuer maa have j Suiin vdi Hiorden for huer β, han giiffuer vdi skattenn.

Ingen fremmidde maa føre theres heste eller øgh y then wester kier westen fran Slottzs ladegaardt.

1553 Palm Mandag sadtte Borgemester och Raadtt nogen fremmede drøck at schulle sæles, som her nu effterfølger.³⁾

En kand hamborg øll	iiij β
En kandh prytzsingh	iiij β
En kandh Mwmme	iiij β
En kandh Rostockerøll	vj alb
En kandh Sundiske øll	v alb
En kandh Wismars øll	v alb
En kandh Wismars huitbeer	ij β
En kandh Riinske wiin	xij β

[Gl. R. B. Fol. 402: Anno dni mdxxxvij paa poske affthen ware Borgemestere Raad och tisse xxiiij almwes mend paa olborg Raadhuss oc alle samdirecteligen samtøckede oc offuerens bleffue om saadan sall oc kiøb, som her effter følger: først om fræmedh drick: Kande vin ij m. ½, item kande hambor-

¹⁾ ? — ²⁾ skal være 4; thi i gl. R. B. Fol. 395 staar: och skall ingen borger haffue flere end iij heste her po marcken at meste. Huilcken ther findis at haffue flere, tha skall hand straffis for wlydelse oc haffue forbrotth sytt borgerskaff. — ³⁾ I Kristian II's Ordinans 124 hedder det: Skulle vore Scultus og Borgemestere i vore Kiøbstæder hvert Aar sætte, hvad Pot af allehaande fremmed Drik gjælde skal. (Kold-Rosenvinge: Gl. danske Love IV, S. 131.)

ger øll otte β , item kande momme viij β , item prydsingh viij β , item kande tyskøll iiij β , oc ther som noghen her emod fordrister sig at giøre emod thenne skickelse oc xxiiij mendz beialsse oc samtøcke, tha skall gotzett were forbrott oc iij m $\frac{1}{2}$ danske till byen oc iij m $\frac{1}{2}$ till kongen.]

Alldt anditt Wiin schal settis och sælis, som thitt er gotth for. Hwo her emodh giøre, schall haffue forbrottt øllidtt eller wiindt, the aff tapper, och ther til til Byen iij m $\frac{1}{2}$, til saalenge Borgemestere oc Raadtt paa nyg thitt igien effter tiidtzs leiglihedh settindis worder.

En anden tiidt ther effter sadtte Borgemestere och Raadt atskillige fremmidde drøck som nu effterfølger:

Kand	Riinske wiin	xiiij β 1 alb
	Pøthow wiin	viij β
	Prytzsingh	iiij β
	Hamborg øll	x alb.
	Huitbeer	viij alb
	Rostocker øll	v alb
	Sundiske øll	iiij alb
	Bedst danstøl	1 β
Mødh	xx alb	
Mwmmme	viij alb	

[Gl. R. B. Fol. 401: Anno dni mdxliij fredagen nest for sti seuerini dag vedtog Borgemestere, Raadt oc menige mandt, at ingen skall sellie kande tystøll vthen for iiij alb; huilcken ther giør emodt, haffue forbrott iij m $\frac{1}{2}$ till byen. Item huilcken som danstøll vill selge, hand skall giffue en goed Kande danstøll for 1 β oc thz som verre er for ij alb; huilcken ther giør emodt, haffue ther mz forbrott iij $\frac{1}{2}$ till byen.]

Om fremmidde Drøck.

Tydstøll och anden fremmidde Drøck skall settis for poske oc mechelsesmes, før end thz hiidh kommer, huad kanden schall gielde, saa wiide mand, hur hand schal thz indkiøbe.

Borgemestere Christen peersen och Jørgenn Kønning och Raaditt haffuer paalagdt och xxiiij mendh mz thennom haffuer sambtøckit och widtagitt, att ingenn schall maa tappe eller tappe ladhe tydsk øll eller nogen anden fremmidde drøck her y olborrig, vden the giiffuer vdi huer Skatth viij β .

Tydstøll schal vpskiibis och indliggis y theris Buoder

y iij dage, och saa schal Bys tienner først lade enhuer, som giiffuer viij β y Skatten, vdhfaa 1 te øll, som thit begerinde er och thit betaler, Eller tydsken wil selff betre¹⁾ ther for; Siiden maa enhuer, som giiffuer viij β y Skatten eller meer, købe friie, efter som the bethale kandh.

Øll schal wragis oc sircklis.

Borgemestere oc Raadt schal tilsette ij mendh, som retth will giøre, att wrage tydstøll, som føris til Olborrig och giiffue Rostocks Øll, som gott er och icke bør att wragis, fuldh Cirkel \odot . Thit som icke er gotth, men bör att wragis, schal haffue halff Cirkel \odot og schal icke maa her sælis vden besønderlig forloff och beskeen aff Borgemester och Raadtt.

Wismar øll, som gott er, schal giffuis sodane tegen \odot

Wismar øll, som wragis \odot

Sundist øll, som gott er \odot

Sundiske øll, som wragis \odot ²⁾

1) ? — 2) Jfr. Kristian III's kjøbenhavnske Reces af 1557 § 1: Først efterdi vi forfare, at en stor Part af vore Undersaatter i Kjøbstæderne have taget dem fore ingen Handel at bruge uden alene at føre tysk Øl hid ind i Riget, saa at samme Øl nu er blevet saa almindeligt, at dansk Øl er intet agtet, og dersom man end vilde brygge det Øl her i Riget, som godt var, er det aldeles intet anset; desligeste de, som føre og udtappe forskrevne Øl, er største Parten saa forarmet, at de have solgt Hus og Grund og kommet om hvis de havde. Derfor have vi med vor elskelige Danmarks Riges Raads Raad det saa forordineret, at ingen vore Undersaatter, Kjøbstadsmænd eller andre Rigens Indbyggere skulle efter denne Dag føre herind i Riget noget tysk Øl, det være sig Rostocks Øl, Sundisk Øl eller Wismars Øl. Fordrister sig nogen til det at indføre, da skal han have forbrudt alt, hvis han har med at fare, og straffes som en ulydig. Men dersom nogen fremmed det herind i Riget fører, skulle de det sælge af Skibene og det ikke maa indlægge i nogen Kjelder, dog vor Sise dermed uforkrænket, og skulle Borgemester og Raadmænd i de Kjøbstæder, som samme Øl bliver indført, gjøre en Skik og Ordning derpaa efter Tidens Lejlighed, hvor dyrt samme Øl skal udtappes; skulle de og tilskikke nogle deres Medborgere, som samme tysk Øl, som saa indført bliver, prøve og smage skulle og deraf vrage det, som intet duer.

Og efterdi vi vore Undersaatter til Gode og Forbedring have forbudt, at intet tysk Øl, eftersom forskrevet staaer, skal maa føres, ville vi, at Borgemestere og Raadmænd i alle vore Kjøbstæder skulle lade forskaffe, at der brygges godt dansk Øl, og skulle de sætte

Nogenn atskillige arbeytz och Handwercks Folck schal haffue for theris arbeyt, som nu effterfølger, oc er saa sadtt aff Borgemester och Raadtt.

En wogenkarl eller anden Fwrmandh schal haffue for j Miil paa Fwder fram och tilbage iiij β , aff j Miil paa gress fram och tilbage viij alb, och ther som han icke ager strax tilbage, tha schal hand dogh haffue, som forschriff-uit staer.

Om wogenkarle.

1548 paa alle helgens afften paa Olborrigs Raadhwsz paalagde Borgemester och Raadh om wogenkarls arbeytt, som nu effterfølger: Om winter, regnindis fran Scti Michels dagh och til sancte Wuldborgs, schal wognekarken haffue for j læsz mog at føre aff byen j Sesling, om Sommeren for læszitt j alb, vden them tilladis mere effter tiidens leiglighedh, och schal huer wogenkarll haffue paa sziin wogen ij gode tætte Hawer, ij Fuerbordh fem eller sex alne lang y huer hawe, och en tætt gael for oc bag paa wognen, och schal huer hawe were ij quartiir bredh. Schulle the were rede ath aghe mog huer løffuerdag effter medag, naer klokken slaer j effter medag vnder viij β at forbyde, the iiij β till byen och the andre iiij till theris eigen oldermant h och Selskap, ehuem them kand paa klage mz retth.

Huer wogenkarll y Byen boer, schall were plictigh ath age mog aff byenn for pendinge, som forschreffuit staer, och besønderliigen schall huer age vdi then Sogen, han vdi boer, dog schal hand icke maa necthe atth age for en mandh aff then anden Sogen, om nogen hannom tilsigindis worder, och han er vdhen loughligh och retth forfaldh och y ingen andens arbeydtth. Wille wogenkarlen icke age, naer nogen thit aff them begeer, oc the er vden skiellige forfaldh, tha schal then, som wogenkarlen behouff haffuer, klauge for wogenkarlens Oldermant h, och Oldermanten schal tha flye thz saa, att wogenkarlen ager och fører for borgerne, som sagdt er, eller Oldermanten schal self were plictig atth age och føre; wille Oldermantennu huercken thisze¹⁾ giøre, tha schal then, som

samme Øl for en temmelig Værd, eftersom Kjøbet er paa Korn i Riget. Skal der og tilforordnes de, som skulle prøve og smage samme Øl og vrage det, som ondt og udeligt er. (Kold.-Rosenvinge Gl. d. Love, IV, S. 247.)

¹⁾ 3: ingen af Delene.

wogenkarlen behøffuer, klauge bode wogenkarlen, han først tilsagde, och saa Olldermanden metth, for Bøgmester, atth Bøgmesteren skicker hannem skiell, att thz maa gaa retth til paa bode siider, saa att Bøgmester schal strax lade sette samme moduilligh wogenkarll y Byens hecthe,¹⁾ om han icke wil eller kand sette Borgen, siiden bøde for sin wlyudighedh.

Alle the, som er och maa were wogenkarle om wintteren oc ager mog och anditth, the schulle were wogenkarle om Sommeren och ingen anden, effterthy the haffuer kostith Fuder paa theris heste om wintterenn, vden saa hender, att nogen kommer om woer eller Sommer til Byen och kandh haffue thit y Borgemesters och Raadtzs minde.

1553 Tiisdagen nest effter Bartolomei apostoli dag paa lagde Borgemestere och Raadtth, atth wognekarle her y byen schall haffue saamange Pendinge for huer lesz aff sodanth atth age, som her effterfølger:

1 lesz godh mwrsaendh at hindtte y galle bierge	1 β
1 lesz galleberge grudh ²⁾	x pendinge
1 lesz guole sandh ³⁾	1 β
1 lesz skure saendh	1 β
1 lesz huiidleer	1 β
1 lesz Rølier	1 β
1 lesz blaalier	1 β
1 lesz hør att age fra aaen eller fran hoffuidditt	1 β
1 lesz tørffue ibid.	ʒ β ij pe:
1 lesz widh ibid.	ʒ β ij pe:
1 lesz temmer ibid.	ʒ β ij pe:
1 lest korn ath age	iiij β
for iij tr Sildh ath age	1 β
for iij tr Salth	1 β
for iij tr øll	1 β
for iij pd malth at føre til Møll och moolith ⁴⁾	
hiem igien	iiij alb

For at graue Møntørffue til ith guoll hwsz, føre them til och ligge them paa huszit ij β

Pramkarle schal haffue for theris arbeyt, som her effterfølger: for j te Hommel at føre y landh 1 pe:

¹⁾ o: Fængsel. — ²⁾ o: Grus. — ³⁾ o: Gulvsand. — ⁴⁾ o: malet.

Drauere vdi Olborrig

schall haffue for sodane arbeydt, som her effterfølger:
 aff huer Madskaff huer fierding aar, naer Tamperdagene kom-
 mer, schal the haffue, for the woger om nattenn, ij alb. For
 j te svær goetzs at tage aff Pramme offuer Buluercke . . .¹⁾,
 for j lasth svar goetzs at tage y landh . . ., for j Fadh wiin
 paa landh at tage then største Fadh . . ., siiden effter som
 the er stuore till. For j Fadh Prytzszingh . . ., for j Fadh
 Mwmme . . ., for j Fadh Hør eller Hamp . . ., for j Skip-
 pund Bly, for j lesth øll, for j lesth Hommel . . .
 Broo pendinge aff alle Fremmidde kiøbmendh, som vpskiibe
 theris goetz paa Olborrig bysz Hoffuith oc Bulwerck,
 oc schal til at holdhe Hoffuiddit oc Buluerckith
 widh magtt metht:

Aff en te goetzs	1 pending
Aff 1 Fad Hamp eller Hør	1 β
Aff 1 Fadh	vj pendinge
Aff 1 kramkiisth	1 β
Aff 1 kiiste	1 β
Aff 1 kramfadh	1 β
Aff 1 Fadkiiste	ij pendinge
Aff 1 Fadh wiin	1 β
Aff en lest øll	1 β
Aff en Fadh prytzing eller mwmme	1 alb
Aff en lest huder	1 β
Aff en Skindmeesz ²⁾	1 β
Aff 1 ³⁾ skindh	ij pending
Aff 1 degger thør Huder	ij pending

1) Summerne ere ikke tilføjede her og i det nærmest følgende; men i
 gl. R. B. Fol. 379 anføres: Anno dni mdxxxix mandagen nest effter
 allehelghen dag samtøckte Borgemestere oc Raadt mz dragerne her
 vti byen, at thij skulle vptage huer lest swardt gotz paa land for
 iiij β oc j β aff borger for j Te swardt godtz at bere. Item pram-
 karlen iiij β for huer lest swardt gotz at føre vti landt oc stor lest
 homell for iiij β oc viij β for eth faid at føre i landt; item vogen-
 karle j β for j lass mwg at age, item iij β for iij tr suarfell (?)
 at age, oc for lass maltt at age till mølle oc fraa ij β; item ij β
 for less sandt oc less leer at agge, item j β for leess ved eller torge
 at age vp fraa strandhen; item iij β for huer bindingh huss at
 mønge, item ij β for huert leess høø at aghe vp. Thisze forne pen-
 dinge er krigsmøntt, huer β som neffnis er icke vden j danske
 huiidh. — 2) ? (S. Molb. D. Gloss. II S. 12). — 3) 3: 100.

Broo pendinge til Byenn:

Aff 1 lesth kornn	1	β
Aff 1 lesth meel	1	β
Aff 1 lesth Sildh	1	β
Aff 1 groff lest Salth	ij	β

Dagelønn om Dageen:

En Mwrmaster	4	β och kosth
En godh Temmermandh	4	β och kosth
En Kalckslaer	5	alb och kosth
En arbeytzkarll	4	alb och kosth
En Hackelsmandh	2	β och frii kosth
En Slacter for ith nødh at slacte oc saltte	4	alb,
item for ith Suiin at slacte oc saltte	1	β.

Ferieløn¹⁾ offuer Olborg swndh:

Aff en ganginde karll eller quinde	1	pending
Aff hesth och mandh	2	alb
Aff heste och thom wogen	4	alb
Aff heste och wogne mz læsz	2	β
Aff en te goetzs, suars	}	2)
Aff en te kornn		
Aff en oxen eller koo		
Aff ith Suiin		

Bys arbeydt.

Naer nogen Byes arbeydt schal giøris, tha schal huer skicke ther til, som tillsiiges, en før hielpe, och schal komme om Morgen, naer fem slaer, Sommer egiennem, eller panttis for xvj alb, och the, som arbeyde schal, the schal tilsigis och adwaris then dag nest tilforn godh betiiden, at the kand haffue tiidt oc stundh at søge om føre arbeititz folck, som them life schall, oc saa schal the tha tilsigis, huad redskaff huer schal tage mett sigh at giøre mett, Hyuffle Baarer, Bærborer, Spader, Jernskoule, Fladskoule, Huolskoule, Jerngrebe och andre greebe, Ballier, troue, korffuer, efftersom arbeydt sig begiiffue wil; then, som worder tilsagdt och icke kommer, schal Bøgmestere och Rodemestere tage Bysz Tienner oc andre, om behoff giøris, til them oc pantte for huer dag xvj alb. Findis Bøgemestere eller Rodemestere her

¹⁾ o: Færgeløn. — ²⁾ Summerne er ikke tilføjede.

vdinden forsømmelige, tha wil Borgemestere och Raadt lade pantte them huer for iij m $\frac{1}{2}$ danske.

For ij β y Skatt schal arbeidis 8 dag
for iij β y Skatt schal arbeidis 1 dagh
oc saa frem huer effter siin skatt ath regne.

Om Shøbreffue.

Pergamentzs Shøbreff schal gialdhe . . . xxiiij β

Papiirs Shøbreff 1 m $\frac{1}{2}$ danske.

Thisze pendinge schal Byschriiffuerenn vpberere och giøre ther klaer Regenskaff for eentiidt om aarith, saa schal handh haffue pendingen halffue partthenn, anden halffue partt schal til Borgemestere och Raadh.

For Eydoms breffue.

Borgemester och Raadh schal haffue for huer Eydoms breff, the lader besegle mett Stadtzs Indseigle, enten 1 Te goth Rostocks øll, Eller saamange pendinge, som then gialder.

Een aff Raaditth schall tilskickis att vpberere samme øll eller pendinge ther for paa Borgemesters och Raadtzs weigne och schall giøre ther klaer Regnskap for om aaritt, naer the hannom tilsigindis worder.

Løgter¹⁾ nogen anden etc.

iij m $\frac{1}{2}$ pendinge schal then haffue forbrodtt til Borgemester och Raadh, som lögter nogen eller giiffuer wquems ordtt eller giøre wlyudt for dom oc Rett, som Recenzen indholder och vduiiser.

Om then thiinde pendinge aff vdlendingers goetzs,
som dør her y Olborrig.

Vdi then første Stadtz Rett Fol. 16.

Vdi then anden Stadtzs Rett Fol. 20.

Stadtz Rett er Stadfesth vdi kiøbinghaffn y then affskeen, ko. matt. lodh giiffue the wendiske Steder och hansz naadis vndersadtte y Danmarck och Norge then 16 Dag Julii Aar 1552.

Om den tiinde pendinge staer der saa
y forbemelte Affskeen :

Ther som de danske Steder icke wille offuergiffue²⁾ den thiinde pendinge at tage aff den tydske kiøbmandtz goetzs,

¹⁾ o: lyver om. — ²⁾ o: opgive, give Afkald paa.

som her vdi Riigit dør, tha skulle the oc were forplictidt at lade tydsken then thiinde pendinge følge aff thenn danskis goetz, som vdi tyslandh dør.

Item om den thiinde pendinge.

Findis vdi tydskens klauge artickle, the klagidde, att then x pendinge tagis aff vdlendingers goetz, som dør her y Riigitth.

the danskis Suar ther til:

thit kand wy nocksom beuisze mz fremfarne Herrers oc konningers priuilegier, atth thett giøris mett rette.

Om Slacteriie.¹⁾

Item schal ingen (effter thenne dagh) beuare eller befadte sig mett at slacthe entthen Fhec, Faaer, Swiin, Lam eller andith, vden huesz the wille slacthe oc there²⁾ y theris eigne husze; vndtagne the sex tilsadtte och suorne Slagtere, the schal maa slacte Fhe, Faaer, Swiin, Lam och andit, huesz til retth Slacterij høre, och holde fall for alle och huer alle tiide aars, thit som gotth er, och for en skiellig och redelig werdh, effter tiidens leiglihedh, efftersom Borge-mestere och Raadt thennom thit forsettindis worder. Ther som nogen her emodh fordrister sig til at slacte entthen Fhee, Faar, Lam, Suiin eller andith, tha schal the haffue forbrodt thz som the slacthit haffuer at wille vdsæle och ther til for huer Lam, Faar eller Suiin til byen viij β och for ith nødth, entthen Studh eller koo, til Byen j m $\frac{1}{2}$ danske oc Studen eller kooen ther till metth.

Ingen schal maa slacte Lam til at sæle aff paa foraaridt føre endh løffuerdagen nesth for Søndagen Exaudi, som er otte dage for pinxdage, paa thit Lammene kandh komme y midler tiidt til wext, och the, som kiøbe schal, maa fange nogit duelliigt for pendinge.

1) Jfr. Kristian III's kjøbenhavnske Reces af 1557 § 3: De skulle og fittelligen bestille, at der bliver slagtet i Kjøbstæderne, saa at hver Mand, saavel den fattige som den rige, maa fange fersk Kjød tilkjøbs det ganske Aar igjennem hver Uge, om Søndagen, Tirsdagen og Torsdagen, for et temmeligt Kjøb, og skal det ikke udsælges i Parter eller Fjerdinger, men vejes og sælges i Pundet. Dog skal Bønderne eller andre Udenbys Mænd være frit fore at føre slagtet Kjød i Kjøbstæderne og det der udsælge i Fjerdinger eller Partetal, som hertil sket er. (Kold.-Rosenv.: Gl. d. Love, IV, S. 248.)

— 2) α: fortære.

Borgemestere och Raadt schal aarligen sette, hur lenge en marck kiødh schal gialde iij pendinge vdh paa winteren, før then schal settis for 1 alb, oc hur lenge marcken schal gialde 1 alb vdh paa Sommeren, føre then settis igien for iij pendinge, som schal were fran Pinxdag och til Scti Andree apli dag for iij pendinge, Item fran Scti andree dag och til pinxdag for 1 alb, vndtagen her begiiffuer sig nogen sønderlige aarsage, atth thit schal sælis enten letter eller dyrer.

Item om Slactters Handel.

1549 Mandagen nest effter Scti Bartholomei Apostoli Dagh paa Olborrig Raadhwsz paalagde och sambtøckitt Borgemester Christen peerssen och Raadt, som tha tilstede war, som var Niels Jensen, Jep peersen, Michell hansen, Christen Schriiffuer och Frantz peerssen, att the sex¹⁾ sadtthe och suorne Slactere skulle y then første och nesth tilkomminde Maanit sæle kiødh, kookiødh och lamkiødh, och huadh kiødh the sæle wille, som nu effterfølger, eller Byens tienner tage fran them paa en rethh och ther til pantte them for tree marck danske til Byen, som thette effterne icke holde will:

Førsth

schall Slacterne sælie ij Besmer marcke kiødh (thett er 1 Skoolpundh) for v pendinge. En Skoolpundh er ij Besmer marck, saa kommer en besmer pundh kiødh at staa v β danske. Men huo som will kiøbe heel fierdinge kiødh eller halff fierdinge, the maa tingē mz Slacterne om bedste kiøb, the fange kandh.

Lamkiødh.

Item schal Slacterne sæle then bedste Fierding lamkiødh for v huiide, siiden the andere fierdinger, som woger²⁾ er, som the er stuore och guode till.

1550

Fredagen nest effter Jocundit. paa Olborgs Raadhwsz sadtthe Borgemestere oc Raadh en Skolpundh gott oxekiød for vij pendinge, thz er en besmerpund vij β danske, then kiøb skal staa til fjoffrtane dage nest effter pinxdagh, item en god lamfierding 1 β .

¹⁾ Gl. R. B. Fol. 394: Sameledis skall ther ingen Lamehogersker were her i byen vthen rette alle Slacther. — ²⁾ β : ringere.

Item om lamkiødh.

1556 Mandagenn nest effter Exaudi paa Olborrigh Raadhwsz paalagde och samtøckte Olluff krøyer och Per bieske, som tha haffde Borgemesters Christen persens och Jørgen kønnings befaling y theris frawerilsze, thisliigiste Raademendh, som tha tilstede ware, att lamkiødh schal her effter liige som kookiødh weigis wdh mett Besmere, och schal enhuer, som lamkiødh maa selie, giiffue Marcken for iij pendinge, saalenge til Borgemestere och Raadtt anderledis tilsigindis worder. Hwo her emodh giører, schall bøde then wiide, som foruit staer.

Item om Kiød at sæle.

1570 paa Pinxafften gjorde Borgemestere Christen Schriiffuer och Christen Mickelsen och Raadmendh vdi Olborrigh sodane skick paa kiødh och bløtt Fisk at sæle, som her nu effterfølger, att skal holdes wnder straff, som widbør, saa lenge till Borgemestere oc Raadt anderledis ther om tilsigindis worder.

En olborgs Besmerpund bedste oxekiødh eller kokiødh x β, Siden thit, som woger och ringer er, som thit er gott for och worder sett aff the ij mendh Poul seurinszen och Jens jesperszen, som nu er tilsadit at haffue flitige tilsyun, att thitt maa gaa rett til effter leiligheden.

Lamkiødh.

En Besmer marck bedste lamkiødh schal gielde iij pendinge, oc saa thit, som ringer er, effter som thz kand were goth for.

Om thøer Fisk.

1556 y Sommer bleff paalagdth och sambtøcktt aff Borgemester och Raadtt, atth Hordbo¹⁾ eller tybo, eller Huosomheldst hiidt til Byen kommer mz thøer Fisk at sæle, schulle inthith maa sæle om torge dage eller handle mz nogen mz samme thøer fisk, entthen mz Borger her y byen boindis eller mett andere om torge dage eller boden hellige Dage, och schal Hoffuidh were huggen aff alle thøre kollo och Huildlinge, som til olborrig føris och sælis schall, eller were forbrott til Byen, och schal the smaa sælis for sig och the stuore for segh y Snese och j snese tall. Alle saltiddt Kollo och Huildling schal Hoffuiddidh were affhuggen.

¹⁾ d. Hardbo, Beboer af Har Syssel.

Skader och Rocker schal were løse oc icke tilsammen knippidde och bundne the smaa inden y och emellom the stuore, men the stuore henge løse y *∫* warde¹⁾ eller heele, och smaa y warde sammel, och sæle saa huer knip for sig, effter som the ere stuore och gode till.

Om blødt Fisk.

Borgemester Christen schriiffuer och Christen mechelsen och Raadit, som tha tilstede war, giorde saadane en skick paa pinxafften 1570 paa blødt Fisk at sæle, som nu effterfølger effter tiidens leilighedh, effterthy Fiskeblødere solde thz then tiidt for dyure, och schal her effter weigis wdh mett Besmer wæcth liige som kiødh, atth thit maa gaa skickligen til for alle oc enhuer maa skie skick.

Embitzs Suenne.²⁾

Embitz Suenne schal icke begyundi att dricke om Søndage eller andre høgtiitdliige Dage, før endh Tiensten y kiercken er vde om effter middag, som er gierne heden widh iij slecth, och saa icke lenger dricke om afftenen endh till klocken slaer ix, vnder straff.

Om Skiøgier.

1556 Mandagenn nest effter Misericordia dni paa Olborrig Raadhwsz bleff paalagdt och sambtøckt af Borgemestere Christen peerszen och Jørgen Kønning, item Hans Husom, Christen schriiffuer, Christen Mechelsen, Per Eskisen, Olluff Krøiger oc Rasmus kotty, att ingen Skiøge eller Skiørleffnitzsquinde schulle her effter maa bere nogen siiden kledning, Floiell, Damask, Settenge, Atlask, Kamelodt, Sain, Skiellertt eller thiszliige, icke helder huodkleder enthen aff Skierdug eller andit vdi sodane sædt, som Dandequinder pleger at bere, men en lue offuer en liin eller huer, sodane som landtzknectes quinder bere; icke helder skal the maa bere nogitth forgyltt Sølf eller sølf beltte, guldh, linde eller floelske eller siiden lindhe eller gulde ringe, icke forgytt Spender, Mallie eller Skrw. Icke helder schal the maa sliide bedre Klede endh ledsk och groff kledhe, och schal the haffue stackidde koober.³⁾

¹⁾ Varde eller Vorde ∘: et Antal af 10. (S. Molb. D. Gloss. II. S. 286 og Aasen: Ordbog ov. d. norske Folkesprog under Ordet *V o r a*.

— ²⁾ ∘: Haandværkssvende. — ³⁾ Jfr. Krist. II's Ordinans § 66 (71): Ville vi, at meuige løse Kvinder, som i Kjøbstæderne ere, ej skulle bo

Aff Byens rette suerdt schal giiffues til liie, naer then brugis vdenn byenn, viij β for huer person, och ther som Mestermenden bruger anden Suerdh endh Byens, tha schal Byen ligeuel haffue the viij β .

Huer Borgemester fanger y pinxmarckidde aff huer Samkiøber j lodt pibber. [Gl. R. B. Fol. 400: Anno dni mdxxxvij then mandag nest for sti thome appli dag giorde borgemestere oc Raadt saadan en forbondt emellom thm sellff oc haffue vedtagitt at skulle møde her paa Raadthus-sidt huer Retterdag, saa thij ere her før klocken slaaer x. Men huilcken icke tillstæde er tha, hand giiffuer iiij β till brøde penninge, om hand er vdhen loglig forffaldt eller hand haffuer giffuitt thz borgemester at kiende tillfforn.]

Byfogden fanger aff huer Samkiøber y pinxmarckidde j lodt pibber.

Borgemestere fanger huer thennom till Offerpendinge aff Byens Pendinge huer Jwlafftin, som Byens Kiemner schal vdgiiffue iiij m $\frac{1}{2}$ danske.

Huer Raadmandh fanger ij m $\frac{1}{2}$ danske.

Byschriiffueren fanger aarligen til lønn aff Byenn xxx m $\frac{1}{2}$ danske. [Gl. R. B. Fol. 22: Anno domini 1553 att poske bleff Peder Clauessen Byschriiffuer, och haffuer Borigmester och Raadh loffuit hanom aarlighenn tiill lønn xxx m $\frac{1}{2}$ danske halff parthenn om poske och andenn halff parthen om sancti michels dag att giiffue hanom och haffuer hand wpborit nu sancti michels dag aar 1553 xv m $\frac{1}{2}$.]

Saa schal Kiemnere kiøbe for byens pendinge om pinxdag och giiffue Byschriiffueren en godh Riis papiir, han schall selff gaa mett thennom at tage thit vdh, och j godh Riisz adh mechelsmes.

Item fanger Byschriiffueren for huer Skattebog, hand gjør oc schriiffuer for Byenn, pendinge til en paar skoo.

og bygge i Gaderne og Stræder hos andet godt ærligt Folk, men dem skal forvises en sønderlig Plan i Kjøbstedden, som de alle skulle paa bo, og ville vi, at de maa og skulle bære gode Klæder og andet, eftersom de formue og afstedkomme kunne, dog saa at de ej skulle bære nogle Kaaber, paa det man dem kjende kan for andre Dannekvinder og ærligt Folk, og ville vi ej, at dem skal ske nogen Overlast med Slag og Saar; hvilken det gjør, skal have forbrudt sin Hals. (Kold.-Rosenvinge: Gl. d. L., IV, S. 108.)

Item til schriiffuerpendinge af enhuer, som worder borger, 1 β .

1562 Tiisdagen post Nicolai samtøckte Jørgen Kønning oc Cristen Schriiffuer Borgemestere oc menige Raadt, att Her p. Finde¹⁾ schal haffue til help aff Byen huert aar en degger pergamentz skindh, them schal Bøgmesteren betale.

En Suerdfeiger, for huer sinde hand affwisker byens Suerdh, schal hand haffue iiij alb.

Bysuenden schall haffue om aarith vj alne groff klede, item adh mechelsmesz til help til siin husliie . . . iij m $\frac{1}{2}$
 item aff Scti martens skatt j m $\frac{1}{2}$
 om Jwlaften fanger hand iij m $\frac{1}{2}$
 om poske fanger handh iij m $\frac{1}{2}$
 aff huer, som worder borger 1 β

[Gl. R. B. fol. 112: paa sti Mauritii dag for sti Michaelis dagh stedh och festhe Borgemesther och raadh Las Ydhe att skall were byens thienner och skall haffue till løn om aarith xx m $\frac{1}{2}$ danske.

Smst. Fol. 115: 1577 then 10 Junii haffuer Jens Griis stracht haandhen fra sigh att skall wære byens thiener och skall haffue om aarith x gamil daller och skall her ephther ene steffne och beholde all steffne peninghe och desligisthe ene foruare fangher och ther for opbære stock penninghe och bleff hannom ther till vndth thz huss offuer Porthen huiss hand thz icke sielff vill besidde, tha maa hand thz henlie ther aff att opbære huiss husslie ther aff kandh ganghe.]

Drauerne schal haffue huer fierding aar, naer Tamperdagene kommer, aff huer Madskap, (som mandh kalder) til løn, for the waager ij huiide,
 item for at giiffue warszel for diele²⁾, for huer
 person aff Borgere oc Indwonere ij alb
 aff vdenbyszmandh iiij alb
 item for at steffne een til giesthretth ³⁾

Mestermanen eller Rættermandh schal haffue til lønn om aarith ix (?) Alne groff klede och j m $\frac{1}{2}$ danske adh Mechelsmes, adh Poske til en paar skoo. Item aff Borgere och

¹⁾ Han var Byskriver 1558—79, blev Raadmand 1579, Borgemester 1585.
 — ²⁾ o: Proces, altsaa til at møde for Retten. — ³⁾ Summen ikke anført.

Borgisker, som hwsz holder och Skatt giiffuer, schal Mesterman-
 manden haffue om Poske j alb, och om Mechelsesmes j alb.
 [Gl. R. B. fol. 1: Anno dni mdxxxvj mandagen nest effter
 sti Bartholomei appli dag bleffue borgemester raad oc me-
 nighed saa alle oc hwer besønderlige till enss oc samtøckide,
 at mester mand her i byen skall haffue hwer sti Michilssdag
 oc poske 1 β hwer tiid aff hwer madskaff.] Item aff huer,
 som worder Borger, j β , strax som then haffuer suorne bor-
 ger eedh. Item om Jwleafften schal Bøgmesteren giiffue Me-
 stermanen oc betale mz bysz pendinge en Siie flesk ij Pd.
 Aff Slottidh fanger Mestermanen een tiidh om dagen øll
 och madh.

Toldh paa gaden och Torgit aff wogne, som fører brødh,
 Fisk, Eble, pærer, Rower oc tisliigiste, item aff huer wogen
 j alb eller en huiidtz werdh aff the warer, the sæler, dog
 vndtagen Borgernes wogne oc Bønder, som fører korn, liøng,
 tørffue. Men aff huer wogen eller Slede, som fører widh
 eller tørffue til byen om wintter paa iisze, Schal Mesterman-
 den eller hansz budh haffue en widtre¹⁾ eller en tørffue aff
 huer lesz, om thit hører Bønder till. Item schal hand
 haffue aff huer lesz kuoll, som Bønder fører till byen at
 selie eller er soldh tilforne, en Sildkorffue fuldh aff kuoll.
 Findis nogen vdenbysz mand, Bwnde eller andre, som giiff-
 uer siin Heste eller øgh atth edhe paa Torffuit, tha maa
 Mestermanen tage Tømmen aff Hestene eller øgh, oc then
 schall løsziis fra hannom for ij alb. — Item huar the anden-
 stidtz bieder paa gaderne oc icke haffuer forloff aff then
 borger eller borgisker, huesz hwsz eller eydom the bieder
 for, schal och vdi liige maade giiffue ij alb.

Huer mandag effter medag schall Mestermanen maa
 pantte enhuer, som icke haffuer feigit oc ladiith føre mog oc
 wreenhedh fra sziin eighedom, huer vgge inden porten, oc
 then pant schall løsziis for iiij alb, vden portene skulle the
 holde reent for huer xiiij dage eller pantis for ij β .

For huer, han retter for Slottidh eller for en Borger
 eller Borgisker eller for Borger tiennere, fanger Mesterman-
 den ingen løn vden til dricke pendinge viij β aff Borgere,
 Borgisker oc theris tienner. Retter han nogen for vdenbysz
 folck her for eller y byen, tha schal han haffue for huer iij

¹⁾ a: et Stykke Brænde.

m $\frac{1}{2}$ danske oc en kandh øll eller andit, om han er thit begerinde, dog schal han icke maa dricke sig drucken vnder tilbørlige straff.

Schall then och, som lader halshugge nogen, selff giiffue til Byen aff Rette Suerdith, huesz ther aff giiffuis skall, huad helder han retter mett Byens Suerdh eller mett szit eigitt. — Schal hand henge nogen enthen for Borger eller for andre, tha' schal then, som lader tiiffuen henge, selff be- koste lenckien ther til oc lade Stien vdføre.

Schal Mestermannen vd aff byen oc rette nogen, tha schal han først haffue frie wogen oc frie tæring heden och hiem oc siden for huer Misdeder, hand retter, iij m $\frac{1}{2}$ dan- ske, om thit er stackit wey och kortt reigse; men er thit lang weigs heden y landitth, saa hand schal were bortte dage iij, iiij, v eller meere, tha schal the tinge mett hannom, eff- ter som reigsen och wandringe eller weyen er langh till.

Item om Mestermannens lønn af Borgere etc. 1562.

Otthe Brade Lensmanden afflagde, att Mestermannen Mester Tonnis skulde inthit madh eller øll haffue paa Slodt- titth, dog thit vdi mange aar haffde werit Sidwone, at the finge øll oc madh ther en tiidt om dagen, saa beklagit for- Mestermannh sig, att hand kunde icke holde sig aff then løn, hand haffde aff Borgerne, som fort staer, saa paalagde Borgemestere Jørgen Kønning och Christen schriffuer och menige Raadt mz Borgernis sambtøcke, atth enhuer, som giiff- uer y Skatten vj β oc ther offuer, schal giiffue mesterman- den huer halffue aar til poske och mechelsesmies iiij alb huer tiidt. Then, som giiffuer y Skatten iv β , schal giiffue han- nom huer \mathcal{J} aar 1 β , then som giiffuer y Skatten 3 β , schal giiffue hannom huer \mathcal{J} aar 2 alb, then som giiffuer y Skat- ten 2 β , schal giiffue Mestermannen huer \mathcal{J} aar j alb.

Item om Bysuendens rentte.

For en Skippundt att weige	ij alb
for en halff Skippundt	} ¹⁾
for en halff tønne	
for en Fierdiell	

For en skipp atth rette oc sette byens brønde²⁾ paa, aff en borger oc indwoner y olborrigh iiij alb, for en halff ske . . . ¹⁾, for en fekaer eller ottinge . . . ¹⁾, for en Tønne

¹⁾ Summerne ikke tilføjede. — ²⁾ \mathcal{J} : Mærke.

4 β , for en Besmer at brende . . . ¹⁾. — Aff en vdenbys mand for en ske eller β ske att rette oc brende ij β , fekaer oc ottinge huer . . . ¹⁾, oc schal een aff Raadit och ij andre borgere were hosz, naer Bysuenden retter och sette brende entten paa Skippe eller paa nogen anden maall eller maade saa oc paa Besmer och wicht.

Stocke pendinge.

Till Stocke pendinge aff en Borger eller indwoner y olborrigh, som sidder iiij natter fangen eller hur stacken stund hand eller hun sidder, schal Bysuenden haffue iij β . Men sidder nogen lenger end iij natter, tha schal hand haffue for huer vgge iij β ; vdenbys mand eller quinde schal giiffue for iij natter eller hure stacken stund the sidder iiij β , men sidder the lenger, tha giiffue for huer ugge iiij β .

Steffningh.

Borger oc Induoner skall giiffue Bysuenden for huer person, hand steffner for retten, j alb, vdenbysz mand eller quinde j β , vdlendske for huer iiij alb.

Anno verbi incarnati 1539 die Mathie apostoli gjorde Jens wogenfør och Hansken Krestenszen, Schaffer y Papegøye lauff, Regenskap for Fastelauens Drøck. Tha war ther 99 giildbrøder, som schulde betale Drøck, och huer gaff en godh te Danstøll eller v m $\frac{1}{2}$ Kriigs.

Samme tiidt lodh Borgemestere Niels jenszen och Jep peerszen vdneffne xvj giildebrøder, som var Mechel Hanszen, Jørgen peerszen, Helli ienszen, Per Korij, Radmendh, Hans schriiffuer, Per clausen, Jens wollessen, Christen schriiffuer, Hansken, Giodicke cstensen, Las krøiger, Christen mechelsen, Jens wogenfør, Simen laurissen, Anders ienssen och anders Klyne. Thisze forne xvj Brodere mett Borgemestere och Raadt och menige laugs brødre, som tha tilstede ware, paalagde, widh togh och sambtøcke thisze efterschreffne artickle:

Først om tienste Suenne oc dreng.

Paalagde the, atth ingen Olborgs Borgere eller Borgisker maa meere haffue mett nogen kiøbmandschaff paa Landt entthen metth kram eller audit endh een Suendh eller dreng, men ther som Husbunden sig seiff brugindis er y sodane handteringe, tha maa hand ey andere Suendh eller dreng

¹⁾ Summen ikke tilføjet.

haffue mz kram eller andere waare, then stundh han self saa omfare, vden then hannom følger. [Gl. R. B. Fol. 365: Anno dni mdlsex torsdagen som sti Dionisii affthen pofaldt, haffuer tiisse efftherne xxiiij borgere samtøckt mett Borgemesthere oc Radth, som er Jesper Skomagher, Niels Andersen, Michill Iuersen, Esgij Skomager, Niels Loleszen, Andhers Remesnidher, Rasmus Laursen, Jens Kleynsmidt, Andhers Brwn, Jens Marquordsen, Walther Skredher, Per Lauesen Skredher, Per Barcke, Niels Fynde, Jørgen Oluffsen, Tøger Oluffsen, Terckild Hardbo, Cristoffer Tesker, Matz Nielsen, Cristen Poulsen, Niels Tameszen, Per Bardsker, Per Kieldszen, Niels Mogensen, Jens Mowriszen, Oluff Laursen, Sewren Ericksen, Jens Laureszen oc Jens Vogenfør, ath huilcken kiøbmandth, som will haffue nogen vederlags Suene, tha skulle same vederlags Suene mwe bruge theris oc theris hosbonds beste ther mett vti two samfelde aar, før the besueris anthen mett borgerskaff eller andhen bys tyngge, oc nar the two aar ere forledhen, skulle the tha endeligen gange i borgerskaff oc andhen huis bys tyngge pokomer. Men findis nogen, som er vthen forlag oc haffue selfue formwe oc peninge at bruge, tha skule the icke nyde forne two aars friihedth, men gange i borgerskaff oc skatte oc tyngge effther theris formwe, nar the anheffue oc begynde theris handell oc brugh. Men huilcke forlagh haffue haffdt till tiiss, skall icke tillregnis forne two aars friihz.]

Om vnge karlle theris Borgeskap.

Item paalagde och sambtøckte the samme tiidt 1539, att huilcken Suendh eller dreng, som herefter Borger wil worde y Olborge, hand schal nest tilforne haffue tienth Borge her sammestidtztz vdi vij aar, och tha haffue gode sandrue windisbørdt, hure han sig skickit haffuer och huar hand fødth er, vden widh sodane forbmelte wilkoere maa eller schall the ey worde borgere, vden nogen thz sønderligen forhuerffue kand hosz Borgemestere och Raadht. [Gl. R. B. Fol. 395: Anno dni mdxlix mandagen nest effter Gwdz legomssdagh tha samtøckte Borgemeste oc Raadt mett tiisse efftherne xxiiij Dandemendth, at huilcken effter thenne dagh som Borgerskaff skall vindde oc kand findis ther goed for, hand skall giffue till Borgerskaff xij m. ʒ danske oc huercken mynde eller mere, vere sigh anthen riigh eller fattiigh, oc samme xij m. ʒ skulle vdgiffuis indhen monidzdagh eller tha

hans Borgerskaff forbrott oc dogh vdgiffue forn^e xij m^l.
(Navnene.)]

Om Søbrefue at wiise.

Item indbare the xvj gildebrødre oc Borgemestere och Raadt och menige brødere, tha nerucindis tilstede ware, widtog och sambtøckte, atth huilcken Borger tysk eller danske, som kiøbmandskaff bruger, schulle were plictige widh siin Borger och laugs eedh, hand suorne haffuer, att wiise Borgemestere och Raadt hansz Søbref, som hand fanger mett nogith goetz, och sønderliigen effter then tiidt er vde, som Tydsken tilladis her nogen handteringe at haffue.

Om Tydskens goetzs.

Huesz goetzs nogen wldenske, besønderliigen Tydske, hiidt sender och forskickindis worder, føre end then tiidt kommer them tilladis at handle, thitt schal indliggis y theris Buoder, til then tiidt kommer, att the maa sæle och kiøbe.

Om hiemmeligh Forlag.

Item Borgemester och Raadt xvj brødre och menige gildebrødre paalagde vidtog och sambtøckte samme tiidt, att ingen kiøbmand tydske eller danske, som Borger och giildbroder er, schal haffue nogen hiemmelig Forlagh entenn aff tydske, Hollendske eller nogen anden, vden huesz Forleg Borgerne her y Olborig giør theris Suenne och dreng, naer theris vij aars tieniste er vdhe, som for^{uit} staer, och schal fordi alle och enhuer affwerie sodane Forleg widh vp-racte Fingre och Helgens eedh, naer Borgemestere och Raadt thennom tilsiger och thennom thit for ligger. Och huilcken som findis brødig y thenne nest forn^e artickle, tha schal han nu thit goetzs, han saa haffuer y Forlag, indligge effter Borgemesters och Raadtz wilie och befaling, och lade thz vbrugitt ligge til Poske nesth komindis och tha affhende och affskille sig fra sodane goetzs widh siin høgiste eedh vden alle argelith, och ther som nogenn siiden dierffuis¹⁾ y nogen effterkominde tiidt sodane Forlag an at tage, tha schal han ther for straffis, først for siin Meen eedh, effter ko. Mattz. Receszis indholdh, och siiden for siin wlydighedh och forsømmelsze bøde effter Priuilegiens oc Skraens lydelse, oc ther offuer haffue forbrott siin Giildelaff oc saa siin Borgeschap.

¹⁾ J: vover.

Om besønderlige Steffne at holde two gange om aaridt.

Borgemestere och Raadt och Menighe laugs Brødere, som tha tilstede ware, paalagde, widdtoge och sambtæckte samme tiidt, att vdi kiøbmendtzs laugs hwsz schal aarliigen holdis two Fastinde Steffnere om aarith (foruden the Steffnere, som holdis vdi lauge drøcks tiidt) then første Steffne paa Torsdagen nest for Palm Søndagh, then anden paa Torsdagen nest effter Scti Bartolomei apostoli dagh, och tha ther at giiffue tilkiende, huesz Brøderne haffuer att schaffe om kiøbmanskap och andit huesz theris brest och feill, saa och theris begeeringh och wilie er.

Om westferdztz Skiibe.

Om hiidt for Olborrig kommer nogen fremmidde Skiibe aff wester Søenn aff Hollandh, Selandh, Brabandh, Engelandh, Skottlandh eller nogen anden paa then Faerwandh, ladh mett Salth, wiin, klede eller andit kiøbmansschaff, tha schall Borgemestere lade tilsiige kiøbmendene att møde y laugs hwsz oc ther att handle ther om met then fremmidde kiøbmandh, och ey the schulle maa bryde theris Buncke¹⁾ eller sælie nogitth aff theris kiøbmansskap entthen Botz mendtzs Føringe eller anditt, føie end kiøbmendene szaa vdi laugs hwsz forsamlitt worder, som forschriffuitt staer. [Gl. R. B. fol. 4: 1552 Mandagen nest effther vor Frwe dagh Natiuitatis samtøckte thiisse efftherne xxiiij mendth mett borgemesther oc Raadth, som ere Matz Nielsen, Cristen Matszen, Thames Pouelszen, Las Skredher, Andhers Olufszen, Oluff Ibszen, Hans Remsnidher, Per Glarmesther, Niels Anderszen, Per Bertilsen, Jens Wogenffør, Oluf Krøgher, Jens Marquardsen, lille Sewren Bøcker, Suend Tybo, Thames Vendelbo, Niels Ibsen, Cresten Sewrenszen, Phillipus Bøcker, Rasmus Bonseck, Niels Michelsen, Jens Remsnidher, Sewren Jensen oc Oluff Laursen, at ingen Borgher skall giøre nogen kiøb mett nogen vestferdz skipper mett salth, vin, klæde eller andhen sligh vare, før borgemesther oc raadt haffue forhandlid mett then oc endelig kiøb bliffuer giordth; huilcken som fordristher at giøre her emodth, tha skall then ther miz haffue forbrott sytt borgerskap oc ther offuer straffis for wlydelse, och huilcken som haffuer foruit goetz po sligh

¹⁾ o: losse Ladningen.

skibe, tha skulle thij beuise theris søøbreffue, før borgemester oc Raadth handler mett thennom.]

Om en Bøsze y laugs hwsz.

1539 samtøckte, beyaith oc endrectigliigen widtog Borgemester och Raadtt och menige giildebrødre mett thennom, att Skafferne schulle lade giøre enn Bøsze till at haffue vdi laugs hwsz, oc ther vdi schal huer, som giildebroder worder, ligge till fattige folck 1 β , och huilcken giildebroder loughigenn tilsigis at møde vdi laugs hwsz och icke kommer oc ey haffuer loughlige och retth forfaldh, haffue forbrodtt y Bøzzen till fattige Folck iij β , och ingen schall ther vdi benaadis.

Forbryder sig nogen.

Huilcken sigh forbryder och forseer emodh forn^e artickle och puncter och ey wil them widh magtt holde, schal haffue forbrodt sziin giildelaugh oc saa sziin Borgeskap, oc ther til bøde effter Skroen oc Priuilegienn, som the vduiser, vden hand sig mz loglige forfald oc sand redeliige aarsage vndskyulde kandh.

Om Tienniste Folck vdi kiøbbinghaffnn.

Anno Christi 1560 then 18 Octobris bleff samtøcktt aff Borgemestere oc Raadt och Konningens Fogidt vdi kiøbbinghaffn, att huilcken mandh som haffuer nogen Tyundh, piige eller dreng oc ather at beholde them lenger vdi sziin tienste endh thitt leye maall, som the hannom tiennisthe tilsagdt haffuer, tha skall the feste theynom vdi loughlige tiidtt Sancti Hans dag eller Jwll oc spørge them, om the wille fremdelis tienne ham. Spøre hand them icke adh eller fester them, tha maa the tienne huem the wille, Item sige the nogen quinde eller mandh tienniste oc tager theris gultz

1) 1576 bestemtes, at hvad Salt der kom om Skagen fra Vesten, skulde Borgemester og Raad gjøre Kjøb om med Skipperen; kunde de blive enige, skulde det deles mellem Gildebrødrene. Hvis de ikke bleve enige om Kjøbet, maatte ingen Borger kjøbe i en eller anden Maade „med Finantzerie“ med Skipperen, uden saa var, at samme Borger kjøbte det med Borgemesters og Raads Samtykke og Tilladelse, deres Medborgere til Gavn og Bedste og ikke dem selv til nogen Profit og Fordel i nogen Maade. Fandtes nogen herimod at gjøre, skulde han bøde, som de gamle Forfædre havde paalagt. (Danske Mag. III R. I B. S. 101.)

pendinge¹⁾, tha schall the were plictige till att gaa vdi theris tienniste till temeligh tiidt, viij Dage effter tiiden poske eller Scti Michels dagh, eller flye en anden vdi theris stedh, saa them nøigis metth. Siger the och tuende mendh tien-niste, tha schulle the holde then mandh tieniste, thennom først feste, oc giiffue then anden heell lønn, siist feste, eller flie ham en anden wdi theris stidh, eller forlige sig mett hannom. [Gl. R. B. fol. 114: 1564 Mandaghen nest epther Michaelis samtøckte Jørghen Kønigh Borgemesther, Frantz Perszen, Malti Perszen, Rasmus Kotti, Matz Nielszen, Anders Matzsen och Hans Mourissen, Raadmendh, att huil-cken tieniste pighe, som her epther festher sigh med tuende Hosbondher och opbærer theris Gudtz Penninghe, tha skall hun ther for bødhe iiij m. $\frac{1}{2}$ till byen och sidhen tiene then, hun sig først haffuer fest till.]

Om at byude til Brøllup.

Naer byudis schal til nogen Brølluff y Olborrig, tha schal effter thenne dagh icke gange fleere at byude endh iiij personer, som schal were Brudgamen . . . ²⁾, och Sognepresten schal icke, som skieidh er til desz, bemøges mz at ganghe och byude, men Sougnedegnen maa gange metth och schriiffue, om the er thz begeerindis.

Bruden schal icke maa haffue paa sig vdenn iiij kiæder oc en Sieppel³⁾, om the then wil haffue; haffuer hon meer, tha schal then, som kosten lader giøre, haffue forbrodt x daler, huad helder then er edel eller wedel, som Bruden reder.

Ingen borger datter eller tienstpiige maa redis til Brudh y Olborrigh vdi nogen edel Fruers eller Jomfruers kleder.

Om Faddere at bede til Børn.

1569 then 23 dag Martii paalagde Borgemester y olborg och menige Raadh, at ingen schal maa bede flere Fadder til ith Barn endh iiij personer; huo som flere beder, schal haffue forbroth for huer person, ther offuer bedis, iij $\frac{1}{2}$ danske til Raadith och til Byens tiennere, som ware ther paa, viij β .

1556 Odensdagen effter Reminiscere bleff saa ordiniirith om predickens tiidt och tiime:

¹⁾ \circ : Penge, som gives paa Haanden, Fæstepenge, paa Latin: denarium sancti spiritus. — ²⁾ Her er Plads ladet aaben til at tilføje de andre paa. — ³⁾ \circ : en Krands.

Fra Poske till Mechelses schal predicken were wde,
 naer thz slaer vj
 Fra Mechelses till Martini vde til vij
 Fra Martini til Fastelauen vde til viij
 Fra Fastelauen til poske vde til vij
 och schal ringis samen til predicken fierde part aff en thiime
 for then thiime, som predickenn schal begyundis.

Att ringe for the døde.

Naer ith Menniske dør, tha schall ther ringis for mett
 alle klocker, oc saa mett een klokke, naer thit bær is till
 graffue, men for ith Barn schal icke ringis vden mett two
 smaa klocker, naer thit dør, oc saa mz een aff samme smaa
 klocker, naer thitt bær is til graffue.

Hadtzseriis.

och schal thit were liige szaa for Hadtzseriis mendh och
 folck, som mett them her y Byen boo.

Om Begrawelsze.

1556 Torsdagenn nest for Fastelauen haffuer Borge-
 mester och Raadt met xij acthe Sognemendt til thennom
 saa beuillgidt, sambtøckt och vidtagith, att holdis schall
 om Begrawelsze vdi Scti Bodels Sogenn oc y then ny kier-
 gaardt, som nu effterfølger, och samme tiidh gjorde the then
 skick om att ringe for the døde, som forskruit staer.

Huilcken Sognemandh eller Hustru, som wil begrauisz
 y kircken, schal giiffue til kiercken vj m $\frac{1}{2}$ danske, men
 bliiffue the begraffuit y kiergaardt, giiffue iij m $\frac{1}{2}$ danske.
 Item vnge folck och børn emellom xv aar och x aar gamble
 och bliiffuer begraffuit y kircken, schulle giiffue iij m $\frac{1}{2}$,
 men bliiffue the begrauit paa kierckegaardt, giiffue ij m $\frac{1}{2}$.
 Item børn vnder x aar, som bliiffue begraffuit y kircken,
 giiffue ij m $\frac{1}{2}$, men bliiffue the begraffuit y kierckegaardt,
 giiffue xij β .

Udenbysz Folck, som wille begraffuis y kircken, giiffue
 xij m $\frac{1}{2}$ danske, men bliiffue the begraffuit y kierckegaarden,
 giiffue vj m $\frac{1}{2}$ danske.

Om liigstiene.

Huilcken Sognemandh eller quinde, som will lade ligge
 Marmorsteen paa siine graff y kircken, schal giiffue Fem
 Jochimdaler foruden the sex m $\frac{1}{2}$ for Begrawelsze. Men
 wille the lade ligge slig stien paa theris graffue paa kier-
 gaarden, giiffue halfft saa mōgitt. Schal ingen effter thenne

dag lade ligge træwerck paa theris graffue enthen y kiercken eller paa kierckegaarden.

Om then ny kiergaardtt vden byen.

Alle the, som schulle begraffuis vdi then nøy Kierckegaardtt vden Byen, schulle giiffue till samme Kierckegaardtz vpholdh iij β, om the er saa formwendis, men er the icke formwendis, tha nyude thz vden pendinge. — Och schall ringis for thennom metth een Klocke, och ther for schal Degnen haffue iij alb. Men skall nogen fremmidde eller vden byesz, som icke haffuer hiemme y Sognidh, begraffuis y samme nøy Kirckegaardth, giiffue ix β.

Graueren, som grauer grawe til the døde, schal haffue for ith gammelt folcks graff ij β, for ith Barns graff at grawe iij alb, och schal huer graff were dyub ij alne, oc schal grauis rett y reig¹⁾ hoss huer andre oc icke hisz och her.

Hurledis Ringgis schal paa och aff wacht aarligen, ordnirit och paalagtt aff Borgemester oc Raadt Fredagen for omn. Sctor. 1563.

Aff wacht.

Fra Scti Michaelis Dag och till alle Helgens dag schal ringis aff wacht, naer Klocken slaer iij efter midnatth. Item fra alle Helgens dag och till Scti Knudtzs dag siist y Jwll schal affringis om morgen, naer Klocken slaer v, thy natten er tha lang och mørck. Item fra forne Sancti Knudtz dag och til Scti Gregorii dag schal aff ringis, naer Klocken slaer om morgen iij. Item fra Scti Gregorii dag och till Sancti Michels dag schal aff ringis om morgen, naer thit slaer iij.²⁾

Paa wacht.

Fra sancti Maurittii och til Gregorii schal ringis om afften, naer thz slaer viij. Item fra Gregorii och til Maurittii schal ringis paa wacht om afftenen, naer Klocken slaer ix.

(Anno 1614 den 2 Septembris bleff vagten befalett ad skall ringe paa Vagtt om afften klocken 9 oc skall robe huer time, oc skal the ringe aff Vagten om morgenen Klocken 4

¹⁾ o: Rad. — ²⁾ En Anmærkning til dette Sted er ved Indbindingen bleven stærkt beskaaren, dog kan tydelig læses følgende: vndtagen viij dage for pinxdage oc 8 dage efter, tha schal ringis paa wacht, naer 8 slaer om afften

Om Sommeren epher vores kiere Lensmands Manderup Parsbergs befaling.)

Om Fæe Hiord.¹⁾

1556 paa midfaste Søndag y Scti Bodels Kiercke bleff saa aff Borgemester Christen peerszen och nogen sognemendh, som bleff vdneffndtt, som war Cristenn scriffuer, Christen mechelszen, Malty peerszen, Niels iibszen, Christen seurinszen, Eske Kiilsmz, Mattz nielszen och fleere til thennom paa menige Sognemendtzs wegne, paalagdt och samtøcktt, att ingen schal haffue nogen sær Hiordt, huercken priir²⁾ eller andere. Huo thit findis mz, schal haffue forbrodt iij m.℥ til grandelaffuith oc tage sith fhe fra sær hiordt inden tredie dag, effter han worder tilsagdt, giøre han thit icke, haffue forbrot andre iij m.℥ oc siiden saa ofte, hannom tilsigis och han icke wil holde sith fhe och quegh mett Sougne hiordth.

Icke schal helder nogen holde sær suiinhiordtt vnder samme wiide, oc the pendinge, saa worder forbrott, schal Borgemester mz Sognemendtzs raadt tilskicke nogen mendh til the ij mendh, som tilliggis at ferde³⁾ Feebroen, at vdpante them mz bropendingen, och tha schal och saa paaliggis, huad bekostit er paa Hørde huszit oc icke er betalith eller ther paa behoff giøris at bekoste.

The stedde en hørde samme dagh (metth naffu Anders seurinszen, som tilforrn tiende y Tostrup widh Restrup) atth hand schulde wocthe Feedh til Mechelsmes och saa haffue madh om dagen, att han och hansz dreng schulle huer thennom haffue om dagen iij maaltiicht madh for iij kywr oc til thennom bode om dagen iij kander øll, oc for huer koo at wocthe om Sommeren huer fierdingh aar j alb, oc for en koo atth wocthe heel winter igiennom j alb, oc tha eder han icke vden ij maaltiier for ij kywr om dagen.

Om hørdens dreng.

Hørden schal ingen dreng haffue fra alle helgens dagh och til wor Frue dag y Faste.

Merck paa Fhe oc Swiin.

1564 Søndagen Judica, som war then 19 dag Martii,

¹⁾ Ved Indbindingen af Bogen er Overskriften bleven stærkt beskaaren, men synes dog at hurde læses saaledes. — ²⁾ o: Prioren eller Forstanderen i Hospitalet. — ³⁾ o: holde i Stand.

Iodh Borgemestere Jørgen Kønning och Christen schriiffuer mett menige raadtz sambtøcke tilsige vdi bode Sogne kiercker paa predickstolene, att enhuer schal haffue sziin merck paa sziin Fhemon, Fhee, Foer, Swiin och andit, huadsomheldst leffuindhe queg och creature mandh eger och merckt kand were, paa thit ingen twiiffuel ther paa schal komme nogen trette och wenighedh paa ferde therom. Findis nogitt, som forneffndt er, her effter wmerckett, tha schal thitt were forbrodtt til Olborrig By och ther til straffis for wlyudelse som widbør.

By thyure.

Huosomheldst ther hintter eller hintte lader Bythyurene til sziin koo eller kyur, tha schal the thit haffue mz theris minde och wilie, som Tyurene haffue at føde, och saa giiffue tyurene gotth fuder och nock ath edhe vdi hwsze, then stonndh thit er saa kaldt, atth them kandh skade aff kuldh, och strax thyurene ther ickel lenger behouff giøris, tha schal the gienne eller lade gienne hannom diidt igien, som the hannom lanndtt haffuer, och sig them til, att the kand binde hannom indh och foruare hannom. Huo ickel saa giøre, schal haffue forbrodtt til Sognemendtzs behouff till at kiøbe Thyure for y Framtiden iij m $\frac{1}{2}$ danske, och schal ingen were vndskyaldit mett paaskodh paa piiger eller drengel, att the thit forsømt haffuer, oc the iij m $\frac{1}{2}$ schal kierckewerie¹⁾ mett Bysz tienner vdpantte, eller Kierckewerie schal them selfue vdgiiffue.

1565 Thyure pendinge.

y nogen forgangen aar haffuer werit Sidwane y Sancti Bodels Sogen y Olborrig, att aarligen om mitsomers tiidt, føre Høe biergis, tilliggis ij menndh at vptage pendinge, huesz Sognemendh paa ligger at schal giiffuis for huer koo til at kiøbe fuder for at føde tyurene metth, oc antworde siden Kierckewerierne samme pendinge, Siden paa Sogne Steune y Scti Bodels Kiercke Søndagen nest for visitationis marie 1565 paalagde Borgemestere Jørgen Kønning oc Chri-

¹⁾ At Kirkeværgerne havde med denne Sag at gjøre, kan synes underligt; men ogsaa andetstedsfra vide vi, at Byens Tyre dengang holdtes af Kirkerne. Saaledes findes f. E. i Regnskabet for Frue Kirke for Aaret 1626 tillige Regnskab over Indtægter og Udgifter ved Byens Tyr. (Se C. Bruun: Oplysninger om de Frue Kirke i Aalborg tilhørende Kapitaler, S. 60.)

sten scriiffuer, Raadmendh Christen mechelszen, stuor Rasmus Kotty och Mattzs nielszen och Byfogden Jørgen lauriszen mett menige Sogne mendh, som tha tilstede war, att ingen aff Sognemende schal besueris mett tyure pendinge at tage vp om aaridh endh the two kierckewerie, the schal selff vptage tyure pendinge och giøre regnskap ther for, effter thy the selffue schull føde tyurene. Bytyurene schal holdis paa indfuder y thit steckist¹⁾ til Sancte wuldborgs dag. om grøen oc greszit woxer tilige, men wexer thit langsomeligen och kommer sildigh, tha schal the fødis paa indfuder, som gott er, til pinxdagh, om the icke føre kand fange nock y marcken.

Om tiggere.

1562 Søndagen nest for Bartolomei apostoli dag afflyuser Mester Jørgen martenszen Superintendent vdi olborrig och wendelbo stigt paa predickstolen y Scti Bodels Kiercke, thisligiste Hr. p. ienszen Sogne prest til wor Frue kiercke mett Borgemesters Jørgen kønnings oc Cristen schriffuers och menige Raadtz samtøcke, att ingen fattige folck schal maa gange at tigge y olborg vden the, som haffue loff oc haffuer Byens tegen paa theris kleder. Findis ther nogen andre at tigge, tha schal the foruiisis aff byen effter ko. mats. Receszis lyudelsze.

The som dragis y Schuolen.

Naer Schuole personer drager enthen pebling eller Bysincker adh Scholen, kommer tha nogen och tager them fra peblingen, tha schal the bøde for huer, the tager løsz, till Byen 18 β.

Om Suiinhøurdde.

1557 paa Palmsøndag Steddhe Sogne mendh y Sancti Bodels Sogen en Suiinhøurdhe, och schal han haffue for huer hiordferdig Suiin at wotte j alb och schal haffue om dagen madh for iij Suiin iij maaltiier.

Heer Christen pouelszen, Prior vdi Helliggiesthwsz, war samme dag till stede paa Sougne steffne och sambtøckitt mett Sougne menden, ath ingen schal maa haffue nogen sær hiordtt, entthen Fhee eller Suiin, huercken priiren eller nogen Sougne mendh. Hwo thit giøre, schal haffue forbroth

¹⁾ α: korteste.

till Grandelaw iij m $\frac{1}{2}$ danske, saa ofte som thit findis mz nogenn.

Om Suiin paa gaden.

Suiin schal icke helder maa gaa paa gaden (som hiordføre Suiin ere) lenger endh Suiinhørden driiffuer Suiin aff Byen. Findis ther siiden nogen paa gade eller Strede, tha schal Bysz tienner eller hwsomheldst Borgemester och Raadt ther til skicker, haffue fuldmagtt samme Suiin y hwsz at tage, och siden huer Suiin vdløsis for 1 β , oc ther som sodanc Suiin gjør nogen skade, tha schal then, som Suiinen eyer, betale skadegieldh.

Wil Bysz tienner them icke indtage (eller huo thit befalis) och Borgemestere och Raadh kand lade bekomme nogen och lade indtage, tha schal huer Suiin (som for er sagdt) vdløsis aff eyeren for 1 β , och Bysz tienner eller huo thz haffuer y befaling, schal giiffue Borgemester och Raadt for forsømselze for huer Suiin 1 β , dog vndtagen om ith syugt Suiin eller ith Suiin nygligen kiøfft er och en Sow haffuindis saa smaa griise, att the icke kandh følge mz hiorden, om thisze slipper wmindis aff hwse eller gorde, oc Eiger wil thz suere widh siin eedh.

Offer dage.

Retth Høgtiidens offerdage om aaritth er Jwledag, Poskedagh och Pinxdagh.

Paa Jwle natth vdi Christmesze tha offerer vnge folck her y olborgh oc andre huo som wille.

Hur Folck ganger att offre vdi Olborrich.

Naer ther er Barn at christne och Brude folck oc Barszelkone paa een dag y kierckene, tha offer then kone først mz Barnith, som barnidh berer, saa offer Brudegam och Bruden, saa offer Barszelkonen, saa Adelenn, om ther er nogen, som offre wille, saa Bispen, prior oc presterne, om the ere tilstede och wille offre, saa Borgemestere och Raadt och andre mendh och karle, saa offer Piigerne, saa the ij Hustruer, som Bruden reder, saa the andre hustruer.

Att følge liig til graffue.

Først ganger then dødis neste negst effter ligitth, saa Borgemestere och Raadtt och mandtzs personer y paar ij effter ij, saa Hustruerne lige saa ij effter ij y paar sammen, men for liigith ganger Schuolmester och hørerne mz Deigne oc peblinge, och nest for liigidh ganger Presterne.

Om Sogne Steffne.

Naer Sognemendh worder tilsagdt att møde och were tilstede paa Sogne Steffne, tha schal enhuer bliiffue tilstede, till Steffnen er holdt. Ganger nogen føre bortt vden forloff, tha schal hand haffue forbrott til menige Sogne mendtzs behoff entten til Febroe at ferde eller anditth 1 β groth, thit er ix β danske, och ther til dog nyude och vndgielde, som andre Sogne mendh, huad forhandlit worder effter sziin ormouge och leiglihedh.

Forfaldh.

Men haffuer nogen sandh och redeligh forfaldh, att hand icke kand were tilstede, entten hand er syug oc skrøblig eller haffuer syuge Folck hiemme eller sodanne Giester, att hand icke maa were fra them, eller thit er ham for nøden haste-ligen att reigse aff byen etc., tha schal hand giiffue Borge-mester eller Kiercke werie thz strax til kiende, før endh hand ganger aff kiercken, att haud y Sandingen sodane forfaldh haffuer, tha fanger hand forloff; men findis thit siden, at hand icke haffde sodane forfaldh, som hand paa skodh, tha skal hand giiffue meere til wiide effter xij Sognemendtzs sigilsze. Actum y Sancti Bodels Kiercke y olborrigh aff Borgemester Christen schriiffuer oc Cristen mechelszen, Jør-gen Knudszen, Cristen seurinszen, Mechel seurinszen, An-ders matzszen Krag, Radmendh, Jørgen lauriszzen, Byfogitth, och nogen Sogne mendhtil thennom then 24 Junii, som war Sancti Hans dag midsommer 1570.

Samme dag bleff paalagdt oc sambtøckitt, att ther skall icke vden een nøy Kircke werie tilsettis om aaritth. Saa bleff Jens Nielszen skomager, niels iibszens Søn, frembdelis kirckewerie endh j Aar, och til ham bleff sadtt Jacob tem-mermandh.

Om Tingith at holde ferdig.

Olborrig By schal holde ferdig then østerste Tingstock, Hadtzeriis then sønderste, Giøll then westerste, Swndby y wendszøszel then nordiste Tingstock. Tiiffue Stienen then schal Byfogden lade sette.

Skomagere.

Konningh Hans gaff Skomagere y Olborriigh sodane priuilegium, att ingen andre Skomagere schal giøre skoo paa iij miile neger Olborrigh, vden the giøre them til gode

mendtzs¹⁾ gaarde til theris egen behoff; giøre her nogen emod, tha schal Oldermenden for Skomagerne y Olborrig diele²⁾ them til Olborrig Byting oc giiffue then louglige warszell till theris Herritztingh etc. Datum wordingborrich Mandagen post Sancti Marcij dagh 1505.

Derefter følger i Haandskriftet Aalborg Stadsret, givet af Kong Valdemar den fjerde, som er aftrykt i Kolderup-Rosenvinges Samling af gamle danske Love, V, S. 278—282. Jfr. smst. Fortalen S. xxx og P. Kofod Anchers Samlede juridiske Skrifter, II, S. 678—9 og 703—4.

Derefter følger Erik af Pommerns Stadfæstelse paa Byens Privilegier saalydende: Wy Erick mz Gudtz Naade Danmarcks Wendis Suerigs Norrigs oc Gottis Konning, Hertog y Pomern helszer alle mendt thze breff seer eller høre lesze kiærligen mz Gudh oc wor nade och kundgiøre att wy aff wor nade oc sønderlige gunsth vndhe oc stadfeste wore bymend oc borgere y Olborgh alle the priuilegia Friiheder och Naader saasom wore Forfader Koning Walde- mar them vdgiffuit oc stadfest haffuer y alle maade effther- thy som theris breff vduiszer, Huilckit som wii lader tilfeste thze wortt breff. Thy forbyude wy alle wore Fogder oc Embitzmend oc alle andere, ehuo the heldst ere, forne wore Borgere y Olborge at hinder eller wforrette y nogen maade emodh thenne wor naade og willye wnder wore naade och koninglige heffn etc. Datum Olborg Anno dni millesimo quadringentesimo tredecimo die commemorationis animarum. Nostro sub secreto.

Derefter følger et Privilegium for Aalborg af Kristoffer af Bajern saalydende³⁾; Wy Christoffer mett Gudtz Naade Dannemarcks Wendis och Gottis Konning, Palantz Greffue paa Riin oc Hertog y Beyerens helsze alle mendt thze breff see eller høre lesze ke mz gud oc wor naade oc kundgiøre, atth wy aff wor sønderligh gunst vnde oc stadfeste wore

¹⁾ o: adeliges. — ²⁾ o: sagsøge. — ³⁾ Se Kold.-Rosenvinge, anf. St. Fortalen S. xxxxi.

Bymendt oc Borger y Olborg alle the priuilegia, Friiheder oc Naader saasom wore Forfederne Konninger y Dannemarck thennom vndht giiffuit oc stadfeth haffue y alle maade effter thy szom theris breffue wdhwiser.

Item wndne wy them aff wor sønderlig gunsth och naade att Burgermester oc Raadt y Olborg schulle haffue macth att sette alle Embmede¹⁾ effther skiellighz oc Oldermandt som thij wille were bekiendt for Gudh oc osz.

Item schal eller maa ingen gaa eller riide daug eller nacht y forn^e wore kiøbstadt Olborg mz spentte armbørster. Dierffuis thz noget at] giøre oc fanger ther skayde offuer, tha schal han fange ther skayde offuer wbøtte.

Item schal inghen gange mz armbørst eller Suerdt lenger endt hand kommer y Byen y sith Herberge. Thy forbyude wy alle ehuo thy heldst ere oc serdeles wore Fogder oc Embmitzmendh forn^e Burgermestere Borger og Menighz y Olborg modh thenne wor gunsth oc naade at hinder eller hinder ladhe, møye, tøffue eller wforrette y noghen maade vnder wor ko heffn oc wrede.

Item schal inghen giøre Samenbindelsze emodt Burgermestere och Raadt y Olburge vndher siin hoffuitz lodht. — Datum Olborg in profesto corporis christi anno dni millesimo quadringentesimo²⁾ primo, anno regni nostri Dacie secundo.

Derefter følger Kristian den førstes andet Privilegium for Aalborg, trykt hos Kold.-Rosenvinge anf. St. S. 284—7. Se ogsaa Fortalen S. xxxxi,

og Kristian den førstes første Privilegium for Aalborg, trykt hos Kold.-Rosenvinge anf. St. S. 283. Se ogsaa Fortalen S. xxxxi.

Derefter følger et Brev fra Kristian den første, saalydende:
Wy Christienn mz Gutz Naade Danmarcks Sueriigs

¹⁾ o: Haandværk, Haandværkslav. — ²⁾ Her er oversprunget: quadragesimo.

wendis och Gottis koning, Hertog y Sleswiigh Greffue y Holdsteñ Stormarn oc Dyttmersken Oldenborg oc Delmenhorst giøre alle witterligt att wore Burghermestere oc Raadt y Olborghe haffue nu haffdt theris budt her hoss oss ladin-dis oss wnderstaa thendt stuore brøsth y Olborgh er om Stalderum naer wy oc wore gode mendt thiidt komme. Therfor haffue wy nu aff wor sønderlig gunsth oc Nade vndht oc tilladit oc vndhe oc tillade mz thze wortt obne breff att wore Burghermestere oc Raadh y Olborgh maa indtage til Stalderum wor oc kroffnens iordtt østen om wor Frue Kiercke oc westen om Scti Peders kiercke oc Nourden paa Saendett till dyubett tagher, szaa Seiglatzsen och wolden bliiffuer wskaidtt och then Helligandtz Gaardt beholden nuorden paa Saenden til gordzens bøgninge och behoff saa bredt oc langh som Gordhen tilsiger, och Hans Jude wore Burghemeister y Olborg beholde thz som wy hannom bebreffuit haffue Dog y saa modhe att huo som paa forde Jordt bøgge will schulle thz giøre oc haffue mz wore Burghemeisters och Raadtz sambtøcke oc giøre ther aff till Byens Behouff effter skiellighz oc schulle thz foruare for Bøgningh mz graffue eller y ander modhe effter thi som behoff giøris om thz icke kommer oss krouffnen eller Byen till skaide.

Item haffue wy effter wortt elskl Raadtz raadt vndt oc giiffuit oc vnde oc giiffue forde wore Burgermestere Raadh oc Menighz y Olborgh for Friihedt oc priuiligier at war thz saa att nogher y therisze kiøbstadt fortalit then andhen paa ære eller røcthe oc icke saa beuise kandt, tha schal then som thett giøre haffue forbrodtt xl marck till oss, xl m. $\frac{1}{2}$ till Byen oc xl m. $\frac{1}{2}$ til Saghewolderen eller haffue thz wdi woris oc theris mindne oc willige. Thy forbyude wy all wore Fogder oc Embitzmendt oc alle andere forde wore Burghermestere oc Raadt y Olborgh her emodh att hindere eller hindere ladhe, møde, wmage eller wforrette vnder wore koninglige heffn och wredhe. — Datum in Castro nostro Kallingborgh die bij Marcelli pape et martyris. Nostro sub secreto. Anno dni mcdlxquarto.

Derefter følger Kong Hans's første Privilegium for Aal-

borg, trykt hos Kold.-Rosenvinge anf. St. S. 288—9. Se ogsaa Fortalen S. xxxi,

Kong Hans's andet Privilegium for Aalborg, trykt smst. S. 290—1. Se ogsaa Fortalen S. xxxii, og

Kong Kristian den andens Privilegium for Aalborg, trykt smst. S. 292—3. Se ogsaa Fortalen S. xxxii.
